

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

ОБРАЗОВАЧКА ЗАЈЕДНИЦА
ВИСОКЕ ПЕЛАГИЋЕ

Година 7 • Број 23 9. мај 2022.

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 7 • Број 23 • 9. мај 2022.

Директор:
Миладин БЕРИЋ

Главни и одговорни уредник:
Ранко ПЕРАДОВИЋ

Редакција:

Душко М. ПЕТРОВИЋ,
Др Ненад НОВАКОВИЋ,
Милан РАКУЉ,
Др Мирко ЉУБАНИЋ,
Војин ТРИВУНОВИЋ,
Др Душко Ж. ПОПОВИЋ,
Вито БОЈКОВАЦ,
Зоран М. КОС и
Момчило ГОЛИЈАНИН

Издавач:

Књижевна заједница
„Васо Пелагић“ Бања Лука
(„Крајишке новине“),
78000 Бања Лука,
Ж. Мишића 19/4.

Телефон: 065/663-159
Е-пошта:
rpr.deda@hotmail.com
Жиро-рачун:
562-099-00000-457-93

Штампа:
ГРАФИД д.о.о.
Бања Лука

За штампарiju:
Бранислав Иванковић

Насловна страна:
Крстан Кићо ПЕТРОВИЋ

Овај број
финансијски подржао
Ненад ЈАЊЕТОВИЋ Јање

Крајишке
нобине

Пелагијана

„Све што једемо и пијемо прелази у крв, а наша крв биће таква каква је наша храна, пиће и ваздух. Од добре хране зависи благостање и здравље народа. Само сит човек може да мисли и да ради уредно и довољно.“ (Васо Пелагић)

***

„Намирнице којим се користимо у исхрани садрже састојке потребне нашем организму. Ови састојци служе организму за стварање енергије, за растење и обнову организма, за одржавање нормалне телесне температуре, као и за нормално одржавање животних процеса у организму.“ (Васо Пелагић)

***

„Најздравије млеко даје здрава марва, а нарочито она која пасе по здравим, сувим и узвишеним местима, подводна барна пашиа не даје марви здрава млека. На то треба већу пажњу обратити, а нарочито када се деца оваквим млеком питају, отхрањују.“ (Васо Пелагић)

***

„Млеко је боље пити преварено него неварено. Наука доказује да се од неварена млека, кад га човек пије, може добити болест, ако је марва какве имала. За болеснике је здравије је да га једу и пију топло, но хладно. У некалаисаном посућу не треба га ни часа држати - то је прави отров. Кисело млеко поправља желудаи.“ (Васо Пелагић)

***

„Месо је за здравље најсигурније јести варено ....Ако се месо, сирово или суво, не свари и не испече добро, опасно је зато што се тако и неке животињице и марвенске болести појести могу, те човек може здравље потушити, па и живот изгубити. Тврђења су ова сасвим јасно доказала најновија научна испитивања. Зато треба куповати и јести месо само од прегледаних животиња, да би се тачно утврдило јесу ли здрава.“ (Васо Пелагић)

***

„Науком је испитано да у месу животиња, највише код свиња, често се залеже неки црвић – кудрица (Трихина спиралис) која из црева касније прелази у месо. Кудрица, трихина се познаје у месу, а нарочито у куваном и у печеном месу, јер она изгледа као велика, бела тачка, као мајушно зрнце пиринча. Поред трихине месо може бити загађено ехинококусом и тенијом. Сем месом ови паразити или њихова јаја могу се пренети и салатом, зато је неопходно салату добро прати, а месо добро кувати или пећи.“ (Васо Пелагић)

***

„А најбоље би било да се постарају поглавари науке и друштва да се изнађе и отклони узрок због којег та болест долази у свиње и друге животиње, па се онда ни људи од трихине неће разболевати и напрасно гинути.“ (Васо Пелагић)

***

„Има ли отрова у сиротињском хлебу – по доказима доктора енглеског Христизона и других доктора и хемичара кукољ је отров. Када има кукоља у хлебу, добија разне болести онај који једе такав кукољив хлеб. Кукољ је позната отровна биљка која се јавља као коров у жити. У семену кукоља налази се, поред осталог, отрован састојак сапонин. Има га око 5 до 6%. Кукољ у брашну представља опасност за здравље људи и домаћих животиња. Такво брашно је и горко. Човек је осетљивији на кукољ него домаћи травоједи. Изгледа да је свиња најотпорнија. У савременој млинарској и пекарској индустрији искључене су могућности да се кукољ и друге отровне примесе из жита нађу у брашну и хлебу.“ (Васо Пелагић)

(Из текста: „ЈЕВАНЂЕЉЕ О ЗДРАВЉУ ПО ВАСИ У ВРЕМЕ COVID-19“ аутора: Веселина Раданов Пелагић, Љиљана Раданов Пелагић, Зоран Катринка, Дејана Кулешевећ, књига „Гори лила очи Илина“, 2021.)

IN MEMORIAM

Збогом, Неђо!

Недељко (Милована) Санчанин (1936-2022.)

Недељко (Милована) Санчанин рођен је у Грабик Илови. Животни и радни вијек везао је за Прњавор. Овај вриједни и надасве талентовани новинар овјековјечио је: политичка, привредна, просвјетна, културна и свака друга збивања у општини Прњавор а и шире.

Објавом своје прве репортаже у новинама 1957. године, прије 65 година, започео је и успјешно све ове године представљао људе и догађаје, записивао то и трајно сачувао од заборава употпунивши сваког од њих и сваки догађај својим објективом.

Након стицања звања дипломирани политолог на Факултету политичких наука у Сарајеву враћа се у свој завичај и своје знање употребио је за оснивања РАДИО-ПРЊАВОРА. Био је први главни и одговорни уредник и директор „Радио Прњавора“.

Оснивач је илустрованих новина ревијалног формата и садржаја „Наш завичај“.

Поред новинарства бавио се и публицистиком, и књижевношћу. Иза њега је остало неколико збирки пјесама које су прожете љубављу и које су преведене на италијански и њемачки језик. У прозном стваралаштву, сва своја књижевна дјела, изузетним пером љубави посветио је своме завичају, Прњавору и његовим племенитим људима и још, како је само он то умео да каже, племенитијим женским бићима.

Био је члан Савеза књижевника Југославије, одно-

сно касније Савеза књижевника Србије и Црне Горе.

Оснивач је и први председник Српског књижевног клуба „Таласи“ Прњавор на чијем челу је био 8 година. Био је идејни творац и оснивач Међународних сусрета пјесника на Вучијаку „Видовданске бесједе“ које је СКК „Таласи“ Прњавор успјешно организовао 20 година за редом.

Био је велика подршка у оснивању и раду Српском просвјетном и културном друштву „Просвјета“ Прњавор.

Иза њега су остали многи листови, многи наслови, многе збирке пјесама, многа прозна књижевна стваралаштва. Обогатио је књижевну баштину не само Прњавора него и Републике Српске, Босне и Херцеговине и шире.

Године 2019. у поводу 24. марта – Дана општине Прњавор, скупштина Општине Прњавор додијелила је Недељку Санчанину, повељу заслужног грађанина Општине Прњавор са златним грбом Општине Прњавор, за животно дјело у интелектуалном, друштвеном, новинарском и књижевном, раду.

„Оно што није записано и не постоји!“ Захваљујућу Недељку Неђи Санчанину о Прњавору и околини је много тога записано. Све што је записано остаће да свједочи једном времену у коме је Недељко живио и писао.

О томе шта је Недељко урадио и написао могло би се много тога још написати набрајањем чињеница из богате биографије које могу „стајати“ само у чињеничном облику, без душе

и без човјека, а Недељко је био, прије свега и нада све – људина.

Поред мора догађаја и доживљаја са њим издвајам два, први када смо причали о шеширима и кад сам изразио жељу да га и имам и носим, а да их нема у продавницама за купити, позвао си ме кући и одмах с врата „заповиједио“ Види да донесе онај његов браун и дао ми га. Са неким посебним осјећајем сам га носио и носим...

И други, наш разговор од прије неколико дана тачније 12. априла када сам уз интересовање за здравље послао и слику сина на шта си одговорио - Одлична слика, чувај је у породичном албуму, уз моје честитке фотографу! Било ми је лако, написах – учио од професионалца. И тако и у посљедњим тренуцима своје битке и борбе коју је водио са болешћу био онакав какав је цио живот био, пун савјета, лијепих ријечи, био људина.

Људина ће заувјек и остати!

Кад год сам негдје отишао и поменуо да сам из Прњавора питали су ме за Недељка Санчанина, а кад сам помињао име Недељка Санчанина питали су ме за Прњавор.

Тако је било, тако ће бити!

Човјек умре други пут кад умре сјећање на њега. Недељко је оставио и изградио много тога по чему ћемо га памтити, вјечно га се сјећати и помињати.

Вјечна ти слава и хвала за све што си урадио!

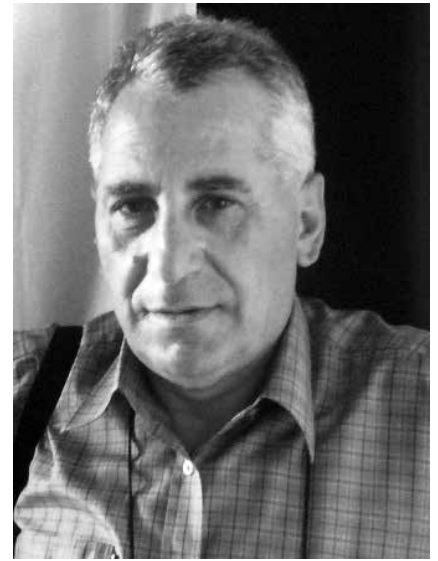
Нека ти је лака земља и широко царство небеско!

Почивај у миру драги мој пријатељу, људино!

Зоран М. ГРУМИЋ

Мјесто In memorijama

Одлазак драгог Песе

Дервентски књижевник, публициста, потпуковник Војске РС и у рату командант Осуњске бригаде, Савко Пећић, знани Песа, преминуо је 16. марта ове године у 73. године живота, борећи се са тешком и неизљечивом болешћу. Сахрањен је на православном гробљу у Поточанима уз војне почасте, а прије тога уприличена је комеморација поводом Песине смрти. Поред осталог, Песин живот испуњен је неизмерном љубављу спрам књижевношћу, писањем уопште. Пећић пише од основне школе, учествовао је 1966. године у оснивању Књижевног клуба "Вихор", а прве своје стихове је објавио 1967. године као гимназијалац у "Дервентском листу".

Заступљен је у заједничким збиркама пјесама и прозе: "Сабраника отаџбине" 1995., "Кућа од стихова" 1999., "Антологија љубавне поезије" 2000., "Крик Крајине" зборник пјесама о страдању, "Они су обележили ово време" 2002. "Истина о Србима" 2002., "Буд је женска" 2002., "Гарави сокак" 2003, 2004 и 2005., 2006., 2007. 2008 , 2009., 2010., 2011., 2012., 2013., 2014., 2015., 2016., и 2017. године са сусрета пјесника у Инђији. Антологија "Гарави сокак" 1989-2003., "Ноћ боема" 2009. и 2011. и 2014. – Инђија, "Своме роду од Косова до данас" 2003., 2004., 2005., 2006., 2007., 2008., 2009., 2010. , 2011., 2012., 2013., 2014., 2015., 2016., и 2017.године, СКК "Таласи" Прњавор, Заједничка збирка вихораша "У несну вихор",

2004. Компакт диск 39 пјесника под називом "Сејачи песама у балканском парку". Конкурсни зборник "Атипика" Књажевац 2005., Поетско прозни зборник "Проби се глас" Књажевац 2005., "Украина рибе и риболовци" 2005., Књига "Наша животна прича", пах христи Дервента 2010., Поетска сванућа – 2010. године Бијељина, Зборник "Трагови на песку", Бечеј 2012. и Зборник радова Приједорски књижевни круг 2013. године и Приједорски караван 2014.године. Зборник књижевних радова "Мирис завичаја", 2014. ,Удружење писаца завичаја Прњавор. Српска књижевна држава "Алеја бреза", Пјесници не умиру – Јовану Михајлу и Зборник "Алеја бреза" 2014., Ода животу – Јелена Трикић 2014. Бањалука-Цирих, Алманах поезије Стенка Београд 2015., 2016., И 2017. године..

Радове објављује и објављивао је у листовима и часописима за књижевност: "Српска вила", "Значења", "Вучијак", Часопис за сатиру и хумор МахМинус" Сарајево и "Крајишке новине". Написао је неколико осврта и рецензија за књиге. Бавио се и бави новинарством. Био је дугогодишњи дописник Радија РТРС (за који је снимео и објавио, осим записа, информација и вијести, више од педесет репортажа за документарни програм , а посебно емисију "Животок" и друге.),затим "Гласа Српске", "Блиц", "Ослобођења", "Свитања", "Гласа комуна" те часописима "Мостови", "Видици", "Крајишке новине" и "На-

ше Село". Пише повремено за новине: "Дервентски лист" и "Посавске новости". Уређује и води неколико страница на интернету из области живота и културе. Бави се дигиталном фотографијом и досад је имао двије самосталне изложбе фотографија. Фото-графије су награђиване на Гуглу.

Дугогодишњи је предсједник Српског књижевног клуба "Вихор" Дервента, гдје је усточио Међународне илинданске књижевне сусрете Прљача на ријечи Укрини. Члан је удружења писаца завичаја Прњавор. Члан је удружења писаца Црњански Бијељина. Члан је Удружења новинара Републике Српске и Удружења новинара и дописника "УДИН" Дервента.

Награде у Броду 1994. године. Награда Књижевне заједнице "Васо Пелагић" , "Посланица Богу" за књигу године библиотеке монографије (2008/09.) за хронолошку монографију о манастиру Доња Бишња "Живи Извор духовне воде".

Савку Пећићу ове године је уручена Повеља са златном значком, којом га је наградило Удружење европске академије српских наука и умјетности.

Ненад СИМИЋ

Нове књиге Савка Пећића Песе

„БИЛЕЋКЕ АНЕГДОТИЦЕ“ - СЈЕЋАЊЕ НА ВОЈНИЧКА ВРЕМЕНА

Нова књига „Билећке анегдотице“ дервентског пјесника и књижевника Савка Пећића Песе, објављена је у издању Српског књижевног клуба „Вихор“ из Дервенте.

Пећић пише о успоменама на служење војног рока у Билећи, као питомца 36. Класе Пјешадијске школе резервних официра (ПШРО), о стажирању у Прокупљу и Лесковцу.

У књизи је описао и посјету школи у Билећи након 46 година од одслужења војног рока, те о веома дирљивом сусрету са другаром из војске након 50 година који се догодио у Добоју.

Пећић је сачувао мноштво фотографија из времена служења војног рока и времена након тога, од којих је дио објавио у књизи.

Предговор за књигу написао је књижевник Ненад Симић, гдје је између осталог написао:

„Билећке анегдотице“ Савка Пећића Песе након 50 година од одслужења војног рока свакако су драгоцен траг и освјежење сјећања онима који су заборавили на вријеме када се са посебном пажњом прилазило организацији испраћаја у војску, одласка у војску, полагања заклетве, првог доласка кући, прекоманде, одслужења војног рока, и свих других појава и догађаја везаних за војску.

Веома инспиративно, осјећајно и књижевним даром који посједује описује: испраћај у војску, начин одласка у Билећу, задужење „брдо књига и правило војне науке“, прво бријање, стројеве обуке, прве страже и... свега онога што на одслужењу војног рока може обрадовати или растужити војника.

У Прокупљу, гдје је отишао у прекоманду, Савко је упознао Бегана Захировића из Сребреника, који ће у самој завршници ове књиге на веома једноставан начин показати шта значи стечено пријатељство у војсци, које након много година изнова васкрс/н/е и доживи пуни сјај.“

„СВИ МОЈИ РОДОВИ И ПЛОДОВИ“ ОДАБРАНЕ ПЈЕСМЕ

Нова збирка поезије „Сви моји родови и плодови“, одабране пјесме дервентског пјесника

Савка Пећића, објављена је у издању Српског књижевног клуба „Вихор“ из Дервенте. У збирци су одабране пјесме које је аутор објавио у својим претходним књигама поезије „Са сузама жита остају“, „Јенки на Балкану“, „Живот и сјећања“, „У лику и пралику“, „Весела парада“ и „Ехос поезијус“.

Аутор истиче да је збирку поезије посветио својим најмилијим и пријатељима и да је обавио одабир пјесма из до сада објављених збирки пјесма, уз пратеће фотографије њихових насловница.

У новој збирци поезије објављене су и рецензије свих издања збирки пјесма, које потписују Ристо Малешевић(1994.), Наташа Јовановић(1994.), Бранислав Бојић- Баника1997.), Миленко Ђукановић(1997.), протојереј Бранко Ђурић (1997.), Славко Покрајац (2010), Вања Којић Ружичић (2014), Ивана Ратковац (2014.), Жељко Ђукић(2016.), Јасмина Радановић (2016.), Милорад Мишо Ђурђевић(2020.) и Мајо Даниловић (2020.)

„Извор као избор“ назив је предговора новог Пећићевог издања које је написао Милорад Мишо Ђурђевић из Дервенте.

Н. СИМИЋ

Козарачко страдалништво осам деценија касније: Козара то дивно чудо!

Козарчани - страдалници у Козари и Јасеновцу...

Саговорник, књижевник Небојша Иваштанин, лирик
и сатирик, рођен на градишкој страни величанствене
Козаре

Књижевник Небојша Иваштанин, лирик и сатирик, највећим дијелом своје поетско стваралаштво тематски је вазео за Козарачку епопеју и страву логора Јасеновац. Отуд чињеница да, вежући га у темату и у том оквиру, да нам је веома стало да он каже своју ријеч о осам деценија Козарске епопеје у умјетничкој пројекцију и запамћењу.

Да ли је велика Козарска епопеја из Другог свјетског рата доживјела адекватно умјетничко, посебно – књижевно запамћење, је ли и Вас инспирисала у том погледу?

-Када се помене име Козара, пристојно би било, а уз то и морално обавезно, прво стати мирно, а потом поклонити се до земље тој горостасној и слободарској планини буна и устанака, непокора, херојства и страдалништва библијских размјера. Козара је већа од свих умјетничких покушаја да се схвати, опјева и опише, она је за споменик виша и од себе саме. Много је достојних умјетничких остварења и покушаја да се дух Козаре докучи, и кроз умјетнички чин овјековјечи. Доживљавам досадашња остварења као мозаик умјетничке истине у коме бих желио да видим још

драгуља, суочења и проницања у дубину и висину, да би истина о Козари била још много, много препознатљивија. Но, та истина се не може посматрати и умјетнички обликоватине само изван контекста времена и општих токова људске свијести који су довели до Другог свјетског рата, него и изван оног времена прије, и овога послије, свевремена које је оповргло Фукујамин Крај историје.

Када је ријеч о Козарској епопеји у књижевности, за мене је на самом врху пјесничког Олимпа непоновљива поема Стојанка Мајка Кнежополка, Скендера Куленовића, готово цјелокупан књижевни опус Младена Ољаче, затим пјесника Драгана Колунције, као и незаобилазног Бранка Ђопића, књижевника Тоне Светине, Гојка Бановића, Василија Карана, и многих других којима је Козарска епопеја била инспирација у великом дијелу њиховог стваралаштва. Тема Козарске епопеје и страдање козарског становништва не може се одвојити од теме јасеновачке голготе у тадашњем систему злогласних усташких логора. Издвојио бих за ову прилику сјајни, неправедно запостављени роман „Јасеновац“ Љубе Јандрића, као и књиге „Јасеновачки

логор смрти“ др Николе Николића, и „Ослобођени Јасеновац“ Тамила Сијарића. Много је поема и пјесама најзначајнијих југословенских пјесника и писаца посвећених стравичној и неисцрпној јасеновачкој теми, од Ивана Горана Ковачића, Јуре Каштелана, Витомира Николића, Велимира Милошевића, Душка Трифуновића, Станка Раките, Марина Зурла, Драгана Студена, Зорана Костића, Ранка Прерадовића, Стевке Козић Прерадовић, Ранка Рисојевића, Панте Стевића, Мухидина Шарића, Авде Мујкића, Даре Секулић, Ненада Грујичића, Ранка Петковића, Слободана Бошковића, Боре Капетановића, Симе Брдара и многих, многих других.

Изузетан допринос освјетљавању истине о Козарској епопеји дали су и бројни публицисти од којих ћу, за ову при-

лику, издвојити Драгоју Лукића са књигом „Рат и дјеца Козаре“, и култном монографијом „Били су само дјеца“. Ту су и вишетомни зборник сјећања која су скупљена у едицији „Козара“, као и десетине књига сјећања и свједочења преживјелих логораша.

Велику, још увијек недовољну пажњу, посветили су овој теми у својим радовима и историчари, од Јована Јоце Мирковића, Василија Крестића, Душана Лукача, Антуна Милетића, Виктора Новака, Владимира Дедијера, Бранка Бокана, Жељка Вујадиновића, Славка Одића, Славка Комарице, и других. Свакако да томе треба додати и зборнике радова многих округлих столова на ту тему, од којихбих издвајо традиционалну међународну научну конференцију под називом „Јасеновац“.

Тема Козарске епопеје није остала незапажена и у дјелима великог броја сликара и вајара, прије свега, оних завичајних, од Радована Крагуља, Бранка Миљуша, Неђе Гоге, Борислава Прпоша, Душана Шмитрана, Борислава Њежића, па све до Душана Џамоње, аутора централног споменика на Козари, и Богдана Богдановића, аутора споменика у Јасеновцу.

Наравно, да тему Козарске епопеје није могла заобићи и филмска умјетност. Култни филмови на ту тему за мене су филм „Козара“ и „Доктор-Младен“, документарни филмови „Крв и пепео Јасеновца“ и „Сто педесет осма“, као и недавно промовисани филм „Дара из Јасеновца“. Очекујем с нестрпљењем, и не само ја, дуго најављивани филм о страдању козарске дјеце у Другом свјетском рату, у режији легендарног Лордана Зафрановића.

Што се тиче музичке умјетности, када су у питању Козара и Козарска епопеја, за мене остају најаутентичније народне партизанске пјесме испјеване на Козари.

Свакако, не треба заборавити и многе друге садржаје, као што су сталне и покретне музејске поставке и изложбе, многи споменици и спомен-обилежја посвећени погинулим партизанским борцима и цивилним жртвама усташко-нацистичког геноцида по скоро свим насељима Поткозарја.

Као што се види, много је тога учињено, али не и довољно. Остаје утисак да тај велики мозаик умјетничке истине још увијек није попуњен и доведен до јединственог громогласног сазвучја.

Кад сам ја, као пјесник и аутор у питању, Козара је била и остала моја духовна миљеница, моја вјечна и неисцрпна инспирација. Одужио сам се тој великој теми мјери колико су моје стваралачке снаге и околности у којима сам дјеловао, дозвољавале. Поред моје збирке патриотске поезије „Буквар у камену“, сматрам значајним доприносом његовању историјског памћења и родољубља, и садржаје југословенске пјесничке манифестације „Братимљење пјесме и ријеке“, чији сам идејни аутор и реализатор, и која се од 1981, до 1990. године одвијала на просторима Спомен-подручја Јасеновац.

Шта је то од свега тога у књижевности остало младим и будућим генерацијама?

-Младим и будућим покољењима остају аутентична свједочанства историје Козарској епопеји и Другом

свјетском рату, и велика обавеза да не дозволе ревизију историјске истине, ревизију која је све бескруполознија, безобразнија и насртљивија. На умјетничком плану остаје им обавеза и прилика да ту историјску истину обликују у трајни свјетионик људског достојанства и људских вриједности. Потребно је да у томе буду упорни, предани и посвећени, неподмитљиви и одлучни, храбри као њихови славни преци, којима дугују своје постојање.

Колико се оовремено води рачуна о томе за будућа нека покољења?

-Послије распада бивше нам земље у крвавом грађанском рату крајем прошлог вијека, ми у Републици Српској морамо бити свијесни да смо осуђени да сами бранимо свој опстанак. Наше најјаче оружје је наша духовна снага. Под условом да останемо вјерни себисамама, ми смо неуништив народ. Нажалост, оовремено се не води, баш, довољно рачуна да се те подвижне вриједности народа сачувају. Научне и друге институције нису довољно оспособљене да бране и одбране историјску истину захваљујући којој једино можемо опстати. Умјетничко стваралаштво и аутори су, нажалост, у приличној мјери скрајнути, друштвено маргинализовани, егзистенцијално угрожени, и препуштени себи самима. То би се морало кардинално мијењати, ако и садашњим, и будућим генерацијама желимо пружити истинску шансу да се духовно одбране и обнове. Дај Боже да они од којих то зависи имају довољно свијести и памети да то на вријеме схвате.

Сл.СТАНИЋ

ПЈЕСМА ТРОЈЕРУЧИЦА

*Дјеци Козаре, страдалој
у усташким погромима
у Другом свјетском рату*

КО

Ко то дира голубиће мира
и приноси аждајама жртве,
ко то опет спрема бал вампира
и преврће наше кости мртве?

Ој, зелена, кад не требаш кише,
чиме ли те, сејо, натопише?
Јооој, Козаро, кад не требаш кише!

ЗАР

Зар су дани још неизвидани

љутим лијеком, хајдучким травама,
у заборав пали, зар гаврани
опет круже над нашим главама?
Зар си, мајко, мало сузе лила,
пустог крила над хумкама бдила –
зар си, мајко, мало сузе лила?

О

О, tempoга, о mores! – проклетства,
зар Сотона опет оштри каму,
светкујући духовнике звјерства,
да докрајчи нејач недоклану?

Само суза још пјесме се сјети,
утихли су твоји колоплети –
јооој, Козаро, у непребол сјети!

ПРЕД БИСТОМ ПОКАЈНИЦОМ

У спомен Мили Ристићу,
неустрашивом јуришнику пробоја
из јасеновачког усташког логора,
поводом откривања Бисте
у родним Миљевићима*

Мир свима! Слободаринепокорни!
Ходочасници Козаре, листом!
Народе небески! Народе саборни!
Помоли се пред Храмом-Бистом!

Од неба до земље се поклони
отетим од заборава јауцима,
и Васкршњим звонима зазвони
загрављенулекцију потомцима!

Лекцију истргнуту из уџбеника
историје слабог памћења,
лекцију скривану од ученика
празним сламама млаћења.

Јер, ова Биста, предуго чекана,
онајстрашнијој Голготисвједочи,
о свему што су рекла грла преклана,
и свему што су видјеле извађене очи.

Саздана од дјечијег вриска и крика,
од мајчиних суза и беспомоћних вапаја,
ова Биста више је од Споменика
којим се врело Истине напаја.

Херојскији чин се не да ни замислити
од Његовог јуначког подвига,
али се не сјетише херојем Га прогласити
они што су себи били преча брига.

А Он је у сред пакла згромио Сатану!
Иистргао дроњак Истине, у судњем трену,
да превије, праштајући, најдубљу рану
икада икоме нанесену.

Не зауставише Срце све сатанске силе:
бункери, меци, вирови у води –

таквог Хероја, преподобни Миле,
само је Козара могла да роди!

Богодарио си ријеч шачици скелета,
спашених рафалима из огња отетог,
да разбуди поспану савјестсвијета
са глувог мјеста, завјерама уклетог.

И зато, нека ова завичајна Биста
буде наукпретеклој нејачи,
заштокоријење, шапатам листа,
свједочицивијетушта Слобода значи.

А заблудама нека Ти је опроштено!
Ито, што си с врха градишке болнице
виноу у небо своје Срце поштено
за оним који Ти никад не погледа у лице.

За оним што стратиште никад не посјети,
макар кроз обруч који си пробио,
да му ону паролу о зјенициосвијетлиш
страхотама из којих си изгубио.

(Срећа у несрећи је што си склопио очи,
и честит напустио живот земни,
да не гледаш како у аду, на плочи,
исписују поново: За дом спремни!)

Почивај у незабораву! Молитвенимпојем,
народ Козаре, најрођенијег међу својима,
милоштом Срца благочинствује Херојем –
највећим Херојем међу Херојима!

* Миле Ристић, родом из поткозарског села Миљевићи, приликом пробоја из усташког логора смрти Јасеновац, 22. априла 1945. године, извршио је херојски подвиг, убивши у јуришу усташу од кога је отео митраљез, којим је отворио ватру по усташким осматрачницама и бункерима, чиме је омогућио да се стотињак логораша бјекством спаси од сигурне смрти и, потом, свједоче о страхотама и усташким звјерствима у логору. Нажалост, Миле Ристић је завршио свој живот тако што је, 4. маја 1980. године, на вијест о Титовој смрти, скочио са четвртог спрата градишке болнице, гдје се налазио на лијечењу.

Моца и ја

Трећег децембра 2021. године преминуо је Момчило Моца Вукотић, један од најбољих фудбалера и легенда ФК Партизан. Чувена Партизанова “десетка”, виртуоз, фудбалер који је обиљежио једно вријеме у коме је фудбал био најважнија споредна ствар у животу, не само за обичн човјека. Та вијест ме је много растужила и вратила у дјетињство и вријеме кад сам се радовао свакој његовој доброј акцији и бравури на терену и сваком успјеху мог Партизана.

Љубав према Партизану и црно-бијелој боји наслиједио сам од брата Лазара и мојих стричева, Митра и Ђорђа, који су “одувијек” навијали за Партизан. Док још у кући нисмо имали ни транзистор ни радио пријемник, од њих сам слушао о великанима као што су: Милутиновић, Шошкић, Јусифи, Бечејац, Рашовић, Васовић, Пирмајер, Хасанагић,... Касније сам заволио: Турковића, Бајића, Радаковића, Голца, Пауновића, Преказија, Ђорђевића, а посебно Момчила МоцуВукотића. Кад је Партизан низао побједу мојој срећи није било краја, а кад је мој тим губио (поготово у вјечитом дербију са Црвеном Звездом, или у сусретима са Хајдуком или Динамом), сакривао сам се иза куће и плакао.

Мој брат Лазар је почетком седамдесетих година прошлог вијека био ученик Гимназије “Васо Пелагић” у Брчком и сваке сриједи је куповао спортски лист Темпо. Суботом, кад је долазио кући, у село, доносио је наш омиљени лист који сам ја читао наредних седам дана. (У вријеме школског распуста, Темпо смо куповали у Брезовом Пољу, суботом, кад је неко из села ишао на пијацу...). Темпо је излазио једном сед-

мично, у боји, са фотографијама појединих спортиста, на листовима који су били у средини и који су се лако могли истргнути, а да се остали не оштете и да остану као цјелина.

Фотографијама мојих миљеника били су облијепљени зидови наше “велике собе”, а на почасном мјесту биле су фотографије Моце Вукотића...

Без обзира на то што сам био ученик основне школе, како смо тада говорили: од петог до осмог разреда, ја сам са пажњом и разумијевањем читао све текстове без обзира на то да ли се радило о фудбалу и “мом Партизану” и другим фудбалским тимовима, или о неким другим спортовима, понајприје о кошарци и рукомету, по којима је тадашња Југославија била позната и у свијету.

На другој страници темпа, одмах иза насловне стране, редовно је објављивана је рубрика Писма читалаца (једно вријеме се звала Примили смо Ваше писмо...). Писали су читаоци Темпа о својим љубимцима, хвалили поједине спортисте, кудили неке друге и износили различита мишљења о спорту у тадашњој Југославији. Читајући различите текстове, одлучио сам да се и ја на тај начин “опробам” и да напишем текст о мом љубимцу, Моци Вукотићу. Поред општих ставова да је Моца мој љубимац и најбољи фудбалер не само у Партизану, него и у земљи (а можда и у свијету...), детаљније сам описао шта све Моца са лоптом ради по терену, како дрибла, како као мађионичар пролази поред противничких фудбалера који за њим падају као снопље. “Моца пролази, а иза њега Косово”... (То је била честа метафора у текстовима којима је описивано неко стање „слично“ Косову послје боја).

Било је то пред љето, 1971. или 1972. године, давно је било, никако не могу да се сјетим... Мој текст је убрзо објављен и

ја сам се неколико дана хвалио и посљедњи број листа Темпо одушевљено показивао свима онима који су хтјели да подијеле моју радост. Нажалост, као што то у животу често бива, радост није дуго трајала. Након неколико дана поштар ми је из Брезовог Поља донио “плаву коверту”, на којој је написана адреса примаоца: Стеван Стевић (“Мачак Момчило”), Трњаци, Брезово Поље. Као пошљалац потписана је Група читалаца Темпа из Качаника, САП (Социјалистичка аутономна покрајина) Косово.

Уплашио сам се, претрнуо од страха и сав збуњен отворио коверту, наслућујући нешто непријатно... На листу папира, хемијском оловком, плавим писаним словима, било је написано: да ми псују матер милион и више стотина хиљада Албанаца, неколико стотина хиљада Турака, Горанаца, Срба и осталих са Косова. Питали су, шта то ја имам против Косова?

Осјећао сам као да ћу “умријети од страха”. Кроз главу су ми пролазиле најцрње мисли. Забринуо сам се и за живот, не само мој, него и моје породице... Брже боље згужвао сам писмо и заједно са посљедњим бројем Темпа, запалио га иза куће, мислећи да ћу тиме некако ријешити насталу ситуацију.

Тек неколико дана касније, о свему томе сам испричао мами и тати, а касније и брату и сестри. Тјешили су ме говорећи да не треба да се бринем и да се ништа ружно неће десити. Касније сам схватио да је страх био непотребан и било ми је жао што сам то тако урадио.

И данас, готово педесет година касније, много ми је жао што нисам имао храбрости да и тај број Темпа и писмо навијача из Качаника сачувам као успомену. Можда бих и сад могао неке да се похвалим...?

Стеван Р. СТЕВИЋ

Интервју с Ненадом Грујичићем

ДА КЊИЖЕВНА КОЗАРА ПРОДИШЕ ПУНИМ ПЛУЋИМА

Ви сте Приједорчанин, у Поткозарју сте завршили основну и средњу школу. Рођени сте у Панчеву, данас живите и радите у Новом Саду. Када сте први пут били на „Књижевним сусретима на Козари“?

Подалеке 1978. године када је први пут додјељена награда „Скендер Куленовић“, лауреат био Бранко Ћопић. Затим, позван сам на Козару 1980. године после објављивања прве и друге ми књиге песама у Београду („Матерњи језик“ и „Линије на длану“). Као млади песник, ту сам сусрео старије, већ чувене, Миодрага Павловића, Радована Павловског, Перу Зупца, Тита Билопавловића и друге. А за Скуп младих писаца Босне и Херцеговине на Козари, који је почео 1964. године, чуо сам још као ђак у Приједору. Сећам се да ми је ујак Здравко Микић, тада млади песник, причао како је напустио тај скуп кад је видео како песници бомишу уз ракију.

„Књижевни сусрети“ нису одржавани од 1991. до 2001. године. Колико је то утицало на промјену концепта. Када сте поново наступили на овим „Књижевним сусретима на Козари“?

Током последњег рата и пет година после њега, целу деценију, дакле, „Књижевни сусрети на Козари“, нису од-

ржавани за разлику од песничких сусрета на Шушњару, ту у комшилуку, који су трајали све време, како-тако, али су се ипак одвијали без прекида. Наступио сам на „Сусретима“ на Козари 2001. године када је загашену награду „Скендер Куленовић“, те године под именом „Козара“, добио Љубомир Симовић. Као да се неко тада снебивао, да не кажем плашио да, након прекида од десет година, настави додељивати награду са Скендеровим именом. Аутор антологијске поеме „Стојанка мајка Кнежопољка“ био се нашао на ветрометини тадашњих дневнополитичких клацкалица. Награду „Козара“ доделила је тада самопрокламована Матица српска Републике Српске из Бањалуке, која ће се убрзо угасити интервенцијом Матице српске из Новог Сада. Не могу постојати две Матице српске; ова, једина, основана је 1826. године у Пешти преселивши 1864. у Нови Сад.

Сећате ли се неког несвакидашњег детаља са тадашњих Књижевних сусрета на Козари?

У приједорском позоришту на „Књижевним сусретима на Козари“ (2001), наступио сам казујући песму „Каца“ која предочава ритуал прављена каца и буради у Поткозарју. Мој отац је био мајстор и тога заната. У публици сам видео Драгана Колунцију, што је било веома

тужно, и то пада на образ организатору тих Сусрета, који му није дао да наступи. Колунција је тада, с почетка рата, долазио у Поткозарје са својим „фолксвагеном“ из Београда, како је говорио, „да мири браћу“. То му је замерано од дневнополитичких „елита“, међутим нико од песника из Србије, па ни тадашњи лауреат (којем је Колунција много пута био домаћин-уредник на чувеном „Коларцу“ у Београду), није ни једном једином речју дао подршку славном песнику са Козаре док „безимено“ седи у сали позоришта и прати наступ десетине других песника одасвуд у свом завичају.

Већ наредне године (2002) били сте у првом жирију обновљене награде „Скендер Куленовић“, али и „Књижевног вијенца Козаре“, новоуведеног признања?

Да, у петочланом жирију били су Дејан Медаковић (председник), Ранко РISOјевић, Зорица Турјачанин, Новица Петковић и ја. Наш први и други (последњи) састанак био је одржан, гле, у Српској академији наука и уметности у Београду. Већином гласова (три према два) били смо одлучили да „Књижевни вијенац Козаре“ припадне Драгану Колунцији, међутим један спорни факс из управе тадашње Општине Приједор, а потписан од стра-

не једног члана жирија, којим је изражено противљење да Колунџија добије награду, учинио је да нас четворо поднесемо оставку.

Послије тога вас не позивају више на „Књижевне сусрете на Козари“. Међутим, 2005. године добијате награду „Скендер Куленовић“.

Обрадовао сам се угледној награди, и дошао на своју Козару да свечано примим високо признање за књигу изабраних и нових песама „Светлост и звуци“ (Српска књижевна задруга, Београд, 2005). У трочланом жирију били су Слободан Ракитић (председник), Мира Влаисављевић и Бранко Брђанин Бајовић. Наступио сам на Козари, прочитао есеј о Скендеровој поезији, а у приједорском позоришту говорио поему „Покривање куће“, која се радосно бави овим старим обичајем у Поткозарју.

И, изгледало је да је све у реду, да се чак и тадашњи врх општинске администрације у Приједору обрадовао вашем повратку у завичај. Међутим, Организациони одбор „Књижевних сусрета на Козари“ чак шеснаест година вас не позива да наступите на Козари. О томе сте написали поему „Шеснаест година разпат на великоме дрвеном крсту на Мраковици“?

Знате, кад се дневна политика препотентно умеша у токове врхунске поезије, то јест у књижевни живот једног поднебља, онда се добију бесловесне прилике. Политика би требало бешумно да пролази кроз наш живот, а не да свакодневно слушамо логодијареично

брбљање и галаму што завађа народе и појединце. Но, прошле године неки нови млади људи у Приједору, а одговорни за „Књижевне сусрете на Козари“, љубазно су ме позвали и ја сам им узвратио побратимским доласком. У лепом приједорском позоришту поново сам након толико година говорио поему „Покривање куће“ и песму „Недеља“, а сутрадан на Козари прочитао нову поему коју сте поменули. А шта бих друго и могао ја као Приједорчанин, онај који

је далеке 1974. године отишао из Гомјенице у „далеки свијет“. Никад нисам заборавио кућни праг, Приједор, Поткозарје, Козару и Крајину. То је аркадијска лепота мога детињства, која је нашла своје узвишено место са универзалним звездарником у ономе што сам досад написао и опевао.

Како гледате на данашње „Књижевне сусрете на Козари“, њихов концепт и живот? По чему су они

особени? Да ли прате своју извору искру?

Прошле године су одржани „49. Књижевни сусрети на Козари“, то је пола века од њиховог оснивања. Уствари, ако се одузме оних десет година (1991-2001) када нису одржавани, онда су то четири деценије активног трајања. Међутим, ови „Књижевни сусрети“ стекли су запажен углед и значај. Нарочито су оснажили своју издавачку делатност концентрисану на избор из дела досадашњих лауреата са Козаре. „Књижевни сусрети на Козари“ особени су по томе што би требало да снажно баштине успомену на страдање српскога народа у Другом светском рату на овом простору. На темељу тога су и покренути 1973. године. Покушавају да задрже своју изворну искру, али се помало и губе у новом времену које доноси нове замке и искушења. Козара је Козара, неуништиви мит који тражи сталну подршку укупног друштвеног амбијента. Гледано са тачке оснивачког концепта, ови сусрети су специфични, нису што и „Дучићеви сусрети“ или неки други, на пример, различит им је иницијални разлог настанка. Концепцијски иницијал књижевне Козаре је насличнији иницијалу књижевног Шушњара, на пример, који такође баштини велико страдање српскога народа од стране усташких фаланги почетком Другог светског рата, на Шушњару код Санског Моста. Међутим књижевни „Шушњар“, рекох, никад није прекидан захваљујући групи српских песника и писаца из Санског Моста, који су у континуитету манифестацију с љубављу држали у својим рукама.

Памтећи козарску епопеју и страдање српског народа на Козари, да ли, дакле, данашњи „Књижевни сусрети на Козари“, и на који начин одужују се, и пружају руку свему томе?

Делимично да, но могло би се књижевно-уметничким гестовима и средствима више поради на оживотворењу успомене на страдање библијских размера, на геноцид над српским народом на Козари. Континуитет незаборава је потребан и лековит због наших предака, али и наших савременика и потомака, то припада цивилизацијским тековинама, култури сећања најпре, самопоштовању, чисти и образу. Ту се креативно мора активирати цела друштвено-политичка заједница. Козара као симбол требало би током целе године да има своју вибрантну светлост у свакодневном животу, то јест у просвети и образовању, култури и туризму, на пример, у свему што чини збиљу. Недавно је приједорски писац, интелектуалац и културни посленик Владимир Крчковски дао конкретну дијагнозу: „Данас се Козара и козарска епопеја све више бацају у заборав и крајње је вријеме да се нешто организовано предузима, ако ће се уопште нешто предузимати, да се не заборави ко смо и одакле смо.“

Кажете да је „континуитет незаборава потребан и лековит због наших предака, али и наших савременика и потомака“. Зашто нам сјећања прерастају у заборав?

Сећања имају снагу живота, рекао је Андрић, а Лалић додао – заборав је тежи од

смрти. Кад год дођем на Мраковицу и погледам онај небески ћирилични списак убијених и несталих Срба, па угледам гроздове презимена Грујичић, стегне ме око срца, а грло би да крикне до неба. Ко нас све није харчио и уништавао?! Доста више – говоре у мени очеви и ђедови, синови и унуци. На нас су, на пример, у прошлом веку надирале немачке империјалне трупе, њихове моћно наоружане легије, регрутовани и обучени, идеолошки доктринисани и државно организовани демони и пси рата у гвозденим шлемовима заједно с нашим комшијама из усташких упоришта. Али, заборав је био део државног концепта претходне Југославије. Но, још је Питагора рекао: „Труди се да од непријатеља направиш пријатеља.“ А наш Андрић је додао: „Зло и несрећа и немир међу људима су стални и непролозни.“

Нема сумње да је потребно новим, младим нараштајима, учесницима и публици на „Књижевним сусретима“ стално приказивати шта се збило на Козари у љето 1942. године?

Не смемо заборавити, дакле, морамо понављати, да је у фашистичкој, немачко-усташкој војној офанзиви на српски народ на Козари 1942. године заробљено шездесет осам хиљада људи и потом отерано у логоре Јасеновац и Градина, те у Немачку и Норвешку на присилни рад. Убијено је више од тридесет четири хиљаде српских цивила, највише нејачи и деце, жена и стараца. А осамдесетих година прошлог века откривено је да је тадашњи председник Аустрије, а пре тога први човек Уједињених

нација, Курт Валдхајм, био Хитлеров официр који је учествовао у немачко-ушашкој злочиначкој офанзиви на Козари. Толико о (не)правди овога света. А онда се сетим свога двадесетједногашњег стрица-партизана, Сретка Грујичића, кога је целог живота оплакивала моја баба Зорка. Као небројени многи, мој млади стриц, пресечен је немачким рафалима, а кости му никад нису пронађене.

Гријешимо и кад намјерно стављамо под тепих истину, гријешимо кад се гордим и узносимо да све знамо о прошлости. Да ли све знамо о Козари?

Ово што ћу сада рећи може изазвати чуђење, као што сам се и ја осећао када сам први пут чуо, јер тога нема у историјским списима, нити се о томе игде јавно говорило. Непознато је, на пример, да су, почетком офанзиве на Козари, јединице војводе Момчила Ђујића из Книна, изненада пристигле у помоћ српском народу на Козари. Била је то брза, у једном дану, војна интервенција с јужне стране Козаре, када је велики број људи, најпре жена, мајки и нејачи успео да се избави, па у збегу настави у правцу Грмеча. Војвода Ђујић одмах се повукао. Ово ми је испричао Миодраг Близанац из Новог Сада, познати интелектуалац и културни стваралац пореклом из угледне српске православне породице из Шајкаша у Бачкој, одакле се иначе моја породица 1960. године вратила у Приједор. Његови старији су то сазнали из свештеничких кругова наше цркве у Америци, где је и његова породица имала своје познанике и пријатеље, па и неке пореклом из крајишких

крајева. Нема сумње, да би историчари то требало да истраже и утемеље. Таква прича није била могућа у Титовом режиму, историју су писали тренутни победници. А сећам се да ми је мајка Стоја причала да се као девојчица у Пејићима, у лето 1942. године док су куће гореле, нашла с породицом у води сатима испод обале, под брином реке Сане, док се на тренутак на обали чуо говор немачких војника који су ту застали, а онда отишли даље не приметивши шћућурену породицу у хладном дрхтању под брином.

Козарска епопеја, дакле, отворена је за нове генерације, да ли је тиме могуће непрекидно допјевавати њен садржај?

Епопеја је, пре свега, књижевни термин који се односи на епску песму још код Херодота па касније и Аристотела. Као спев, епопеја обухвата првенствено јуначке подвиге и значајне историјске догађаје из живота једног народа или појединца. Тако су Хомерови спевови „Илијада“ и „Одисеја“ уствари епопеје чији стихови имају и функцију прорицања. Код нас Срба Вук Стефановић Караџић је сабрао бројне српске народне епске песме. А о бици на Козари или о Младену Стојановићу, пак, певао је и сâм српски народ у Поткозарју (чује се и данас у ојкачком, старом козарском колу, уз тамбурицу-трожицу или гусле понекад). Познати су народни песници-уметници са Козаре, Остоја Миодраг и Рајко Кнежевић Брајић. Међутим, о Козари су писали и познати писци-песници (Ђопић, Куленовић, Колунџија, Ољача). На том трагу, као конкретан

нови садржај на „Књижевним сусретима на Козари“ могао би да буде, на пример, програм „Козарска епопеја“, електронска књига са сталним дописивањем (допуњавањем), са новим песмама и текстовима млађих и младих аутора, односно, оних који напишу нешто свеже о Козари, па да се поводом неких важних годишњица то појављује и у штампаном облику. „Књижевни сусрети на Козари“ могли би да учествују и припомогну у номинацији „Старог козарског кола“ за репрезентативну листу Унеска, да оно буде уписано као белег српског неметаријалног наслеђа на културној мапи човечанства.

На плану организације „Књижевних сусрета на Козари“, шта бисте још унијели као освјежење, односно, чиме бисте ојачали ову светковину пјесничке ријечи?

„Књижевни сусрети на Козари“ нису универзитетска манифестација, нити сесија Академије наука и уметности. Не могу они, нити је потребно, исправљати „криву Дрину“ на укупном нашем културном простору. Потребно је релаксираније прилазити садржају манифестације и публици. Што више живота, а – мање теорије. Дакле, песници и поезија, њихова појава, говор и пев и даље морају бити доминантни на „Књижевним сусретима на Козари“. Но, потребно је подмладити „Књижевне сусрете на Козари“, на свим нивоима, храбро. Бар половина учесника требало би да буду млади, талентовани и перспективни песници и писци свесни амбијента у који долазе. Отвореног срца им треба пружи-

ти руку и сваке године давати прилику да наступе на Козари, да би кроз време имао ко да прича о славној планини. На Мраковици досад су наступала позната и старија песничка имена, и даље је тако делимично потребно. Међутим, баш ту, заједно с њима, потребно је, рекох, да наступају нови даровити, млади песници чија поезија има уметничку вредност, а понеки пишу и о Козари, или ће то касније, после првог наступа учинити. Затим, на Мраковици, на отвореном простору, на централном „Поетском часу“, требало би да наступају и приједорски, то јест поткозарски и крајишки, да не кажем локални песници вредни пажње, али и остварени песници пореклом из ових крајева – да се види да књижевна Козара није тиква без корена. Управо ту, на Козари, заједно са песницама-гостима одасвуд, њихов наступ постаје и медијски смислен и драгоцен. Тиме се демистификује и стваралачки проширује увек исти или приближно исти круг афирмисаних песника на Козари. Тако ће подмлађена и освежена Козара продисати пуним плућима међу опеваним јелама и боровима.

Гдје су данас ђаци и студенти, да ли они читају и познају ово о чему причамо? А гдје су савремени пјесници и писци, умјетници и ствараоци, шта им је чинити, који су њихови путеви?

Морамо институционално осветљавати историјску истину и подстицати уметничку причу о Козари, на практичан и креативан начин универсализовати теме о којима је реч. Наравно, при том се таленат подразуме-

ва, али и таленат за таленат – моћ одговорне артикулације сопственог талента на јавној сцени. Ђаке и студенте анимирати и мотивисати конкурсима и новим наградама на тему Козаре, с таквом инспирацијом организовати њихов долазак на Козару. Притом, не заборавити Младена Стојановића, нашег јунака са Козаре, хероја, славног народног лекара, интелектуалца, даровитог песника и спортисте. Народ и дан-данас пева: . „Лијепо име у лијепа јунака,/ ој, Младене, поносна ти мајка.“ Не смемо заборавити његовога брата Сретена, великог српског вајара, и целу духовну породицу Стојановић која данас, хвала Богу, има Спомен-кућу у Приједору. Ту кућу потребно је да посећују млади и старији из свих крајева света, и на томе треба непрекидно радити.

На овим нашим просторима, као и у цијелом свијету, има пуно гријеха који се непрекидно обнавља. Лав Толстој је рекао: „Гријех је у почетку у твој души туђин, затим гост, а кад се навикнеш на њега, он постаје домаћин“. Да ли данашњи човјек не може без гријеха и како га се ослободити?

Човек је огреховљено биће у непрестаним искушењима, не види свет и природу као Божју творевину. Многе потезе вуче емотивно и нагонски мислећи да је свет његово власништво, тако се указује човекова анимална природа између ероса и танатоса. А онда вековна лукавства и подметања која су добила своје институционалне доктрине и механизме за акцију. Цела планета је једна велика театарска казнионица са

непрекидном сменом гримаса и маски, ратова и примирја. Песник Карл Сандбер је написао: „Једнога дана они ће прогласити рат, али нико неће доћи.“ Мало је свести о томе. И нашим просторима тутњали су ратови и велики греси. Српски народ за грех каже: грехота, греота, гриота и грота. У греху човек пада и удаљава се од Бога. Без свести о сопственој грешности и без покајања нема човекове катарзе ни спаса.

Ово вријеме стално поставља нове замке, човјекови изуми окрећу се сами против себе, на примјер тзв. друштвене мреже. Како да се са овом нашом темом поставимо у свему томе?

Надићи идеолошке и дневнополитичке оквири прошлог и садашњег времена, свему дати универзални смисао, имати свест о смени добра и зла, мирити људе и ширити љубав, стварати услове за међусобно разумевање и стваралаштво. То могу и поезија, и музика, и ликовна уметност, концентрични кругови креације, то могу талентовани и освештени људи, могу и организоване и томе посвећене државне институције. У мисији победе добра над злом, искористити добре стране, на супрот лоших и негативних, у новим технолошким, интернетским и медијским могућностима, на тзв. „социјалним мрежама“. То не иде баш лако, јер управо нови медији постали су опасно оружје. Међутим, Божја реч је прва и последња.

Р. ПРЕРАДОВИЋ

Живодраг ЖИВКОВИЋ (1937 – 2002)

Офелија из Рамаћке цркве

Откуд да заспиш у цркви и на слици, доста нага
 Па ти се груди као бели виногради испод хаљина назиру?
 Да ли смеш тако лепа и заробљена да будеш моја драга
 Молићу се да се претворим у сунчани стуб у твоме манастиру
 Ал' откуд да заспиш у цркви и на слици, доста нага?
 Учини ми се да ти се светац са крста опасно умиљава
 Док те хор златних анђела гледа са неким чуђењем
 Ако хоћеш, ја ћу да стражарим док твоја лепа рука спава
 И пустићу птицу јутра да пева над твојим буђењем
 Ал' учини ми се да ти се светац са крста опасно умиљава.
 Страх ме је да опаки љубавници нису претворени у свеће
 Па онај пламен у кандилу од њиховог дрхтања не може да се скраси
 Ако хоћеш, ја ћу да те крадом изведем у пролеће
 Водићу те на Рамаћке висове, нека се бекство наше звонима огласи
 Само, страх ме је да опаки љубавници нису претворени у свеће.
 Ал' откуд да заспиш у цркви и на слици, доста нага
 Па ти се груди као бели виногради испод хаљина назиру?
 Да ли смеш тако лепа и заробљена да будеш моја драга
 Молићу се да се претворим у сунчани стуб у твоме манастиру
 Ал' откуд да заспиш у цркви и на слици, доста нага?

Избор из поезије и белешка о песнику: Сенахид НЕЗИРЕВИЋ

ЖИВОДРАГ ЖИВКОВИЋ (1937 – 2002)

Живодраг Живковић, радио као наставник сх језика и књижевности у Основној школи „Први мај“ у Зеници, СР БиХ, СФРЈ. Афирмисао је стваралаштво младих, водећи Литерарну секцију, до пензионисања. За живота, поезију и есејистику објављивао у водећим и најзначајнијим књижевним листовима и часописима!

Поетски првенац „**Мит о води**“, објављује му часопис „У ствари“, Шабац, СР Србија, СФРЈ, 1966. Добитник је I Октобарске награде листа „Младост“ за збирку песама „**Цветови слободе**“. Објавио

преко 30 самосталних и заједничких књига.

Рођен у питомини села Рамаћа код Крагујевца, краљевина Југославија. Завичај му беше инспирација да напише чувену поему „Офелију из Рамаћке цркве“. „У време не сигурно“ –антологију, уврстио ју је познати критичар, мр Зоран Глушчевић из Београда, СР Србија, СФРЈ, 1980.

Након одласка у заслужену пензију, у Зеници, вратио се у родни крај, где је преминуо и сахрањен 2002. Припадао је „кругу“ златне генерације најеминентнијих српских песника XX века, у коју сврставамо: Бранка Миљковића, Милована Данојлића, Десан-

ку Максимовић, Оскара Давича, Томислава Милошевића, Дару Секулић и Павла Бату Станишића.

Његови бивши ученици рачунају су као бисери широм Републике Српске, (бивше, али и постДејтонског протектората) БиХ, Србије, некадашње СФРЈ, ЕУ и света. Попут њиховог наставника, ученици му граде каријере учитеља, професора, инжењера и лекара, следећи хуманизам којим их је оплеменио Живодраг Живковић.

Живодрага Живковића упознао сам на манифестацији „Месец књиге“ у (Босанском) Броду, давне 1980. године...

ИЗМЕЂУ ЗЕМЉЕ И НЕБА

(Радомир Уљаревић, Од свега по двоје,
Нишки културни центар, Ниш, 2021)

Савремена поезија тражи свој пут у недоглед, пробијајући се кроз рукавце маштања и далеке обресе рационалности. Бити свој, постаје императив у сваком времену, а у овом нашем то правило је загосподарило толико да лиценција поетика, пјесничка слобода, не поштује више никаква правила, те се чини да је правопис не само давно заборављен него потпуно потиснут на маргину књижевног збивања. Тако писање великих слова у пола реченице, избјегавање интерпункцијских знакова и све оно што је некад важило као правило, данас више не постоји. Али сад све више доминира садржај који је тешко одгонетљив и оно вјечно питање: Шта је писац хтио да каже не само да се више не поставља него је потпуно *demode*. Ако и не знамо о чему то пјесник пјева, не морамо ни знати (не знамо да ли зна и он сам?!), а остаје нам једино да се ослонимо на своју интуицију или још боље на своје емоције те тако, уколико нас оне преплаве, ако спознамо да то ипак на нас дјелује, прихватимо ту поезију као нешто у чему, на неки начин, можемо да уживамо.

Радомир Уљаревић / Равне Гомиле, код Билеће, 1954 / јавио се у књижевности 1979. године поетском збирком Мијена и до сада је објавио више од двадесет запажених збирки, од којих се нарочито истиче Примални крик, 1985. Бавио се и преводилаштвом: Песме и преводи, 1994, преводећи, углавном, са румунског, словач-

ког и македонског језика, као и књижевном критиком Говори и чланци 1993. Добитник је више награда за књижевни рад у Србији, Црној Гори и региону. Власник је угледне издавачке куће Штампар Макарије и члан је Словенске академије уметности и књижевности из Варне.

Збирка Од свега по двоје у свом архитектонском склопу сачињена је од сљедећих цјелина: Пешчаник, Главни град поезије, Судњи час, Двестаседмдесетпетхиљада, Како обуздати Марију, Књига постања и Крајпуташи. На почетку је пјесма Питања која се односи на човјекову улогу у животу, његову тежњу да спозна бит - суштину и да одговори на вјечна питања постојања. Сва саздана од контраста, она нам поручује да се у ватри гори, али и свијетли, да је у води човјек утопљеник при вјетру, али он не лети јер само лети пепео. Пешчаник ће истаћи да је човјек зрно песка / застало у грлу пешчаника. Али то је и непоновљиво зрно / које се чува у пустињи. Пјесма Споредним путевима држи се артефаката праисторије а њен творац сугерише да: Праисторија је у нама / Уверава нас / Да нисмо далеко / Од нас самих. Уљаревић ће истаћи улогу оних који долазе споредним путевима / Једући своје време. У пјесми Месечари доминира мисао да Рат поштује само своје жртве а у пјесми Од свега по двоје, по којој је збирка и добила име, истакнута је биполарност у природи: утапају се једно у друго море у море и

обале у обале, али и поред тога су склони пропадању: Пјесма се завршава ријечима: Обећано је све најгоре / Живот је започео / На самом крају. Уљаревић гради пјесму од контраста, или боље речено од парадокса. Ништа не иде праволинијски, све је заучасто и заптивено. Он се пита: Шта ће библиотеке / ако је огањ у књигама / Шта ће огрице / ако су већ одсечени вратови / Ако нема нигде никога / Шта ће нам игде ишта. Вјештом игром ријечи пјесник постиже снажне ефекте. (Жива књига) Има код њега несразмјере према хтијењима и остварењима, па и несклада међу супружницима и док једно надлијеће васиону, друго тихо прелази у друго агрегатно стање. (Песма једног сна).

Пјесма Кад бисмо могли испјевана је у знаку жеље за постизањем врхунског циља. Све оно што чинимо, недовољно је да нас доведе до правих, истинских вриједности. Иако гледамо, не видимо суштину, а тако је и ако мислимо, и ако сањамо, па чак и у љубави: Кад бисмо могли да волимо / Оно што волимо / Кад бисмо могли да верујемо / Оно што верујемо. Човјек, по Уљаревићу, не успијева да испуни своја очекивања јер су његове снаге мале и немоћне. (Кад бисмо могли) У животу човјек је усамљен, не може да продре у суштину ствари, није то могао ни Ајнштајн, као и сваки човек / Што је безнадежан. (Закривљеност) Завршна пјесма овог циклуса Умрли су ме истиче пјесникову негацију свега у животу, што га доводи до смрти. То су догађаји, људи,

пријатељи, жене, родитељи: Песме које нису написане / Али се слуте, вријеме у коме се живи, море у ком сам купао / Своје незнање / И своју радост / Што сам још жив.

Циклус Главни град поезије почиње пјесмом Париз сања своје самоубице која је посвећена самоубиству бесмртног Целана а завршава се необичном поентом: Јер ко се једном роди / Његова бесмртност је неупитна. У пјесми Колмна Уљаревић пјева: Поезија је кремљ / На улазу пише / Поезија или ништа. Пјесма Гробље на обали посвећена је недавно преминулом пјеснику и преводиоцу Кољи Мићевићу а пјева о граду Сету чији је грађанин био Пол Валери. Интересантан је назив пјесме: Душан Костић сам собом у Новом Граду која је посвећена успомени на овог пјесника.

Путопис Романија отвара циклус Судњи час, и у њој Уљаревић набраја чувене Румуне: Еминескуа, Елијадеа, Бранкушија, Јонеска, Сиорана. Пјесник ће истаћи : Тај станескуовски дух / Који је установио Прометеј / И Овидије и Старина Новак / Сакупио је од свега по двоје / И укрцао у потопљену арку / И испловио на четири стране света // Јер наићи ће слепи путници / Попут нас што трагамо светом / За оним што је скривено у нама. Уљаревић воли игру ријечи и парадоксе који изненађују те се тим често користи.

Пјесма Овидије и Јулија изражава одлуку римског Сената да рехабилитује чувеног пјесника Овидија а Уљаревић истиче своју молбу да тако исто прође и унука цара Августа, Јулија, која је била протјерана из Рима због прељубе са римским сенатором. У Судњем часу

сазнајемо за одлуку папе Стефана XI да се папа Формоз извади из гроба и да му се мртвом суди зато што није признао Страшни суд.

Почетна пјесма циклуса Двестаседмдесетпетхиљада, Капут Петра Кочића, опијева болесника који је умислио да је Бог, а сачинио је мртвачки сандук за Кочића који му је поклатио капут. а пјесма коју носи и назив циклуса пјева о гласовитом власнику смрти Фрањи Фердинанду који је брижљиво уписивао у дневник број одстријељене дивљачи те је тај број достигао цифру од наведене у наслову. Пјесник ће истаћи да на списку његових жртава / Није било људи / Иако / Смрт је излазила из његових очију. Да Гаврило није ставио тачку на смрт /, Фердинанд би устријелио још толико дивљачи. У пјесми Одвраћање главе пјесник истиче да је пророк упозорио Цезара да се чува Мартовских ида: Идући ка месту погубљења / Ка Помпејевом театру / Цезар је иронично добацио Пророку: - Ево дошле су Мартовске иде, на шта му је овај одговорио: Дошле јесу Цезаре / Али још нису прошле, што се и обистинило Цезаревом смрћу. Пјесма Наш супарник Ђаво посвећена је Ивану Црнојевићу, господару Зете, који је, изградивши Манастир на Цетињу, запријетио да се задужбина мора чувати и да се казни онај ко науди Манастиру. Али, по пјеснику: Наш супарник Ђаво / Ликује у својој непролазној моћи / Све до једном .Ту је и пјесма Ваздух који уједа која се односи на сликара Марка Ступара.

Циклус Како обуздати Марију у пјесми с истим насловом, попут Дантеове Божанствене комедије (Пакао),

опијева кругове пакла, у којима су они који су изборили право на убијање а Марија ће донијети небеску океанску правду. Ту је и пјесма Велики господин Дунав која носи поднаслов По Васку Попи а пјесник истиче да је загладан у прошлост Дунава : Као у властиту судбину.

Циклус Књига постања завршава се пјесмом истог наслова.Порука пјесме је нихилистичка: човјек не може да спозна себе, не може да дозна ко је, али не може да дозна ни ко није.У том циклусу истакнута је пјесникова љубав и емпатија према оцу (Отац стоји у месту), према учитељу (Учитељ), а пјесма Код светог Пајсија, дата је По Селимиру (Радуловићу).

Завршни циклус Крајпуташи састоји се од неколико успјелих пјесама. Ту је најприје Ненаписана песма у којој опет доминира контраст и парадокс: Има ли кутка / Под небесима / Где не живим // Има ли песме / Која је / Ненаписана. У пјесми Очај Уљаревић пјева како једино Бог: Не препушта ништа / Очају, али и Не оставља ништа / Човеку // Осим слободе / Да буде / Човек.. У пјесми Кад не буде било читалаца пјесник предвиђа будућу катастрофу јер кад дође до распада нуклеарног отпада, пјеваће се о нечем нереченом у књизи: Коју ће неко једном написати / Кад не буде било читалаца.Завршна пјесма ове збирке, као нека хаику творевина, гласи: Читаоче настави свој пут // Остао сам сам / Крај пута // Док ме читају / Пролазници. Завршавајући збирку својим животним крајем, писац јој не даје интонацију туге, очаја, јер такав је свачији живот, па ће, једног дана, бити и његов.

Код Уљаревића нема патетике, то је сирови реализам, заснован на законима природе у којој доминира Бог. Код овог пјесника нема њежних тонова, ни лирских заноса и све се своди на рефлексије са доминантним иронијским односом према свијету и животу. Не може му се одрећи снага изражавања мисли које,

као и једна његова пјесма, у први план стављају отуђеност и закривљеност свијета. Без интерпункцијских знакова, огољене до суштине, његове ријечи нас опомињу да живот није пјесма и да се морамо хватати у коштац не само са самим собом него и свијетом и животом око нас.

Дајући посебну врсту поезије, која се одликује дубином и снагом литерарног аргумента, Уљаревић збирком *Од свега по двоје* отвара нове хоризонте артефактима литературе.

Љиљана ЛУКИЋ

Погледи

САМО О ЈЕДНОЈ ПЈЕСМИ

(„Пролеће“ Петра Пајића)

Не знам кад написа ову пјесму. Да ли је фитиљ његове свијеће догоријевао, да ли је осјећао да је стигао позив од Свевишњег да се придружи његовим станарима, али је општи утисак да се Петар Пајић (1935-2017) у свом „Пролећу“ опрашта од љепота његове Србије. И не осјећа се жал. Једноставно- он примјећује да је тренутак „смјене генерација“, да „моје беше“, што би рекао Станковићев Митке, заљубљеник у живот, макар он био мало и расклалашан, да ново вријеме, ново пролеће „тражи снажније младиће / тек заљубљене у младе влашиће“.

Знам ја-као да каже пјесник- да више није ово моје вријеме, да „Ново пролеће- мене више неће/ неће за песме, за љубав, за пиће“. Ново пролеће, баш као и ово моје минуло, тражи нове и стасите момке да их вјенчава са „прстеном бола и невине зоре“, као што се очекује и ускоро вјенчање времешног пјесника са мајком земљом. И мири се пјесник са тиме. Оставиће он Србију распјевану. Настави-прижељкује пјесник-

са радошћу, са весељем, са љепотама у којима сам уживао! Нека буде младе Шумадинце и Шумадинке звуци хармонике, нека „мачванским пољима вилењаке вија“, нека драгачевске трубе оглашавају нове зоре и нова пролећа. Науживао сам се-поручује пјесник- свих тих љепота. И богатства. И даље ће, послвије мог одласка, кад се поздравим са позним јесењим данима, Шумадија даривати своје изобиље долазећим генерацијама. А њих ће, даће Бог, бити. Уживаће, као што сам и ја уживао, у путовањима долином Ибра и његовим јоргованима, у љубичевским играма, у такмичењима витких вилокрилних ждријебаца на тим тркама, миловаће их звуци рудничких пјесама... А ја сам – порука је залазећег пјесника- срећан данас, кад је „по косама мојим попадало иње“, што рекао његов старији поетски брат и бард херцеговачке поезије Шантић,- што сам доживио и осјетио све те љепоте моје Србије, с којом се с љубављу и болом опраштам, што све то остављам новим

генерацијама, да и оне осјете ту љубав, ту емпатију према родној грудии. Спојени су овдје бол и љубав, јер су нераздвојне претиље једне другима

„Пролеће“ је својеврсан панигирик Србији. И више од тога. То је исповијест истинског заљубљеника у свој завичај, одавање захвалности мајци Србији за све оно што му је приуштила у овоземном живљењу.

Жални вапај у првој и завршној строфи пјесме -„Ово пролеће -мене више неће“ тренутна је слабост пјесникова која се јавила у тренутну „осврта иза себе“. Но, то су животне неминовности. Имао је пјесник довољно разлога да буде срећан, да буде задовољан, јер је оставио иза себе заносни мирис поезије, у коју је уткао надахнуту емотивност, сликовитос, љепоту свог српског језика, исто као што је уткао љепоте своје Србије, њеног Богом датог богатства. Пајић је аутор више збирки пјесама и приповиједака и заслужени добитник бројних литерарних признања.

М. ГОЛИЈАНИН

ВРШАНЧАНКЕ-ПЈЕСМЕ

РИМСКИ ХРАМ

Pronadjen je Rimski hram u Vršanima
Овако је писало у новинама.

I još je otkrivena
И негдје однешена
Statua, dosta dobro očuvana
Из Римских дана
Grčkog boga Apolona
Која треба да стоји
Поред неког трона.

Rimskih ostataka imamo
О томе слабо и знамо
I u Kokorima, Smrtićima i Gornjim
Vijačanima.
Али, још није ископано.

U Vijačanima su Kelti, Iliri i Rimljani
И други народи стари
Vadili bakarnu rudu i zlato
То нам је познато.

Украли су Грчког Бога Аполона
Некакви Римљани стари
Баш овдје у селу Вршани
Нисмо до сад знали.

А гдје су Келти, Илири и Римљани
Како су нестали
Па то су наша стара имена-
Ми се тако звали.

(Latinica: izvor Wikipedija,
ćirilica – dopisano)

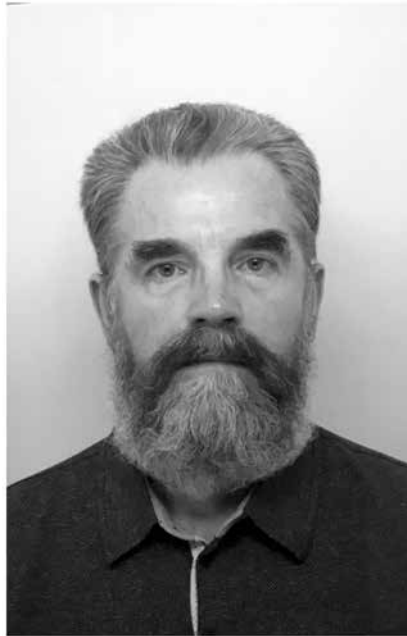
КРУШКА

Сад ћу да покупим ове крушке
Биле су на грани
Ветар је дувао па их одувао
Мало су пале по страни.

Нема ножа да их режем
Ни воде да оперем
Лепо ћу из траве све да узмем
Лакше је нег' да берем.

Тако сам сањао у фотељи
Мало сам придрем'о.
Кад се пробуди, крушка нема
Па сам у радњу крен'о.

Крушка не расте на стаблу
Немој да будеш дете
Кад се пожели, крушка жута
Иде се у маркете.

Василић Драгутин

Photomyne

СЕЉАК

Постоји само једно занимање
А то би било ни више ни мање
Које увек усрећи човека
Од постанка и од памтивека.
А то је Сељак.

Сељак је слободан као птица
За птицу у лету нема граница
А ко то пева кад најтеже ради
И ко се никад не боји глади.
А то је Сељак.

Ко празнике све редом прослави
И здравицом гостима наздрави
Жито жање и сам себе храни
Ко се зове да се земља брани.
А то је Сељак.

Сви занати иду од Сељака
К'о потомци од својих предака
Ко је нама и отац и мајка
Увек био и то без престанка.
А то је Сељак.
Ко весеље најбоље направи
А у тузи све редом ожали
Ко је њиве своје узорао
Ко за паре не би се продао.
А то је Сељак.

Постоји само једно занимање
А то би било ни више ни мање
Које увек усрећи човека
Од постанка и од памтивека.
А то је Сељак.

ДОЊИ ВИЈАЧАНИ

U Donjim Vijačanima, 1931. je os-
novana

Свима добро знана
četverorazredna osnovna škola.
И засађени редови јабланова.
Prva učiteljica je bila Anđelka Medak.
Звонило звоно, за школски почетак.
Do 1941. godine radila je škola
Школу је затворила војна патрола.
Godine 1946. škola ponovo počinje sa
radom,

У новом времену и са новом надом.
Da bi 1961. godine prerasla u os-
morazrednu školu.

Имали смо дјецу, најљепшу и
најбољу.
Šezdesetih godina školu je pohađalo
1400 učenika.

Веселих ђака анђелскога лика.
Od 1961. godine nosila je naziv OŠ
„Vid Nježić“

За слободу пао херојем се звао.
I pod tim imenom je radila sve do
1991.

Рат је дошао неко га послао.
Devedeset i prve mijenja ime u OŠ
„Vuk Karadžić“,
АЗБУКУ учи ђак првачић.
To ime nosi i danas.

Уз добро име иде и добар глас.
U sastavu škole su područna odjeljen-
ja
Нека близу, нека удаљена.

U Vršanima (Šarincima), Gornjoj
Mravici i Drenovima.

Лијепа села, да ли љепших има?
Највише волим Доње Вијачане
Ту сам провео најљепше дане
А љубав моја на те дане, ране
У ову пјесму не може да стане.

(Latinica: izvor Wikipedia. Čitati prvo
latinicu.

Ćirilica: dopisano.

„Drenovima“: pogrešno napisano-valjda
treba:Drenova,

Драгутин ВАСИЛИЋ

Из необјављених путописа

ВАШАРСКИ ГУСАР У ДУНАВСКОЈ КЛИСУРИ БАЗЈАШ 2002.

САВЕЗ СРБА У РУМУНИЈИ са сједиштем у ТЕМИШВАРУ, одржава девети пут, од 17-19. августа, „ДАНЕ ПРЕОБРАЖЕЊА СРБА У БАЗЈАШУ“ када додјељују књижевну награду неком живом српском писцу. Награда се зове „Велика базјашка повеља“ и увијек се уручује на платоу испред манастира Базјаш, задужбине Светог Саве, у вријеме вашара односно масовног окупљања румунских Срба, на тај велики духовни празник Преображење. Од најмлађих дана, иако у мом селу није било ниједне цркве, памтим све важније свеце кад се народ окупљао код најближег храма да се помоли Богу, причести, исповиди али и да запјева, поједе нешто и попије са породицом као и са удаљеном родбином коју случајно сретне на

потезу између Козаре и Жупе у пространом Лијевче пољу. Дјеца су ту куповала и кушала свој први сладолед у животу, видјела праву правцату мечку на ланцу која игра под шатром гдје се плаћа улаз, а бесплатно шири чудан страх... На лијепим вашарима је тад било свега и свачега а мени је најљепши био мој први лет изнад црквене ледине, на високом, брзом рингишпилу, у дрвеној столицници опасаној јаким ланцима за безбједност сваког дјетета. Вртешка нас је прелијепо окретала уз пратњу бучне музике, по несносној љетњој врућини. На Ивањдан смо ишли у Кукуље, на Велику Госпојину, у Доње Карајзовце, а у Србац – никада. Одлазила би, са свјезим поврћем за продају, наша мајка. Натовари све вреће и корпе у кола, упрегне дората и

оде на вашар, да „избије“ неки динар за куповину школских ствари дјечи. Увече је ведро и насмијана доносила: браћи пиштаљке, креп лоптице – скочице /за сестру и мене/ и за све, обавезно, велику лубеницу Ми смо бостан сијали и обожавали одувијек, јели га у изобиљу током цијелог љета, једнако диње као и лубенице. Прве смо, још зелене, кришом крали по мјесечини јер смо тад спавали по колибама направљеним од дуге ражеве сламе, зијали у увијезде. Сеоске куће су иначе били мале и тијесне за бројну чељад. Владало је велико сиромаштво послије рата: сигурно смо били гладни. Сијане су житарице за државу, воћњаке нисмо имали. Сисали смо шећерну трску до школе, љупали сунцокрет из џепова, а сезонско воће, попут зрелих трешања, шљива, крушака, стизало је до нас из Жупе, или Поткозарја, у сепетима. Крчмило се лончићима: за јаја, сланину, грах. Мамина велика лубеница стављала је тачку на слатку сезону, јесен се, од Преображења Господњег, увелико осјећала у раним вечерњим сатима. Било је и државних празника. Одржавани су по окићеним школама и задружним домовима, попут Двадесет девог новембра и Нове календарске године... Дружење старијих мјештана, уз музику за плес и политички говор неког општинског

одборника, није нас занима-ло. Ми смо на зборове пре-тежно ишли групно, пјешнице,а касније, и на бициклима; ја сам била прави вашарски гусар који свуда завири, све разгле-да и пипне што се на тезгама сјаји: укоснице, прстење, раз-ну бижутерију, сваке боје – све што се не једе, магично ми је мамило руке и очи, од Сефери-вачке цркве, до Разбоја, Лами-наца, и свуда, редом, док нисам отишла у Бања Луку. Путујући са Јованком, у колима, кроз Румунију, уз бијеле кућице од трошног ћерпића, враћале су ми се многе затомљене слике из мог завичаја. Засади дудо-ва већ од граничног прелаза из Србије, прате нас путем; одушевљавам се до Темишва-ра, трећег, по величини румун-ског града, званог „мали Беч“. Јер ја сам, вјеровали или не, на дуду одрасла увијек неко-га чекајући да се врати кући, са њиве, или из школе, одма-лена сам, бољешљива, чувала сипљиву баку, или она мене. Пентрала сам се и да једем ду-дове и да што даље видим пут.

Грле ме дивне успомене и неочекивано растужују све до сусрета са нашим домаћинима. Улазак у Темишвар подсјећа на један давни осмомартов-ски шопинг из Вршца, са же-нама мог колектива, средином осамдесетих година. Било је то вријеме великих крађа ЈУ пасоша који су били на цијени диљем свијета, а Румуни су у томе били спретни и већ ухо-дани. Памтим стотину ауто-буса испред нас на граници, у повратку, ужасно дуго чекања и малтретирања, а лијепо су нас упозорили српски грани-чари да не идемо, јер све што нам треба можемо купити у Вршцу, на пијаци. Владала је рестрикција струје, радње су

биле затворене, улице празне... Али, женска тврдоглавост ни-кад не попушта, па се Темишва-ра сјећам као ружног сна. Јавио ми се однекуда, одани племић Марије Терезије, окрутни вла-стодржац Влад Цепеш, чувени гроф Дракула. Најјача је буктиња – стварне изненадне револуције у децембру 1989., прво из Темишвара, па Ара-да. Опржила нас са ТВ екрана. На народ, голорук, власт је по-слала убојите тенкове, али се војска брзо придружила свом народу и војни суд је пресу-дио СМРТНУ КАЗНУ знамом дугогодишњем комунисти и владару Румуније. Преносиле су нам камере све - и непосред-но стријељање Николаја Чау-шескуа и његове супруге Елене. Знали смо те своје комшије и тешко нам је било схватити ис-тину а онда сам се сјетила, док је друг Тито боловао задње дане у Љубљани, а ми дежурали по фирмама, да нам је генерални директор КРО испричао чудну вијест објављену у неким аме-ричким новинама да ће Трећи свјетски рат започети код нас, на Косову и Метохији. То нас је тада, младе и надобудне, чак засмијало, а данас, док ово пи-шем пуна бриге, увиђам како смо наивни и несмотрени јер све мјеримо својом душом...

Јованка је успјела с муком да се паркира близу Трга слободе. Ја осјећам глад испред продав-нице брзе хране и посматрам двије цркве, једна је катедрала са више торњева а друга пра-вославна, са два кубета. Сав град лежи на Бечеју који има и пјешачки мост у чијој градњи је учествовао и Гистав Ајфел, аутор париске Ајфелове куле. Ту је близу и Опера, те Српска гимназија коју је похађао и Ми-лош Цењански, и многи знаме-нити Срби попут Радичевића и Вука Караџића, оставили су не-ки траг. Ово је највећи култур-ни и историјски центар Срба, а нарочито је активан Савез Срба гдје нас очекује др Сла-вомир Гвозденовић и Миладин Симоновић, но, у Темишвару задржавамо се врло кратко јер одмах идемо за Соколовац гдје почиње наш парнас. Мала пи-тома варош, људи окупљени сједе испред кућа у хладовини и чекају пјеснике...

Сликала сам се у цркви и покупила неколико плодова испод ораха у дворишту. При-сност свештенства и тамошњих вјерника запљуснула ме је не-познатом љепотом јер, ја ни-сам учена ни правилима вјере ни народним обичајима, до краја. Оно што сам радознала откривала, знала сам. Као ђак

петог разреда искрала сам се са часа и отишла у цркву, први пут. Чак сам се и причестила нафором и вином, а да претходно нисам ни један дан постила. Било је то пред Божић и унутрашњост цркве, била је одбојно хладна. Међу одраслим свијетом, скучена, и превише, тијесна... Бројне слике светаца у боји освјетљене пламеном жutih воштаних свијећа, истезали су ми дуги голишави врат према стропу. Видјевши дим из олтара препознала сам фини мирис тамјана јер смо га и ми у кући палили на Ћирловдан, прије ручка и читања славе. Мајци сам све испричала чим сам се вратила из Кукуља, срећна што наставник Недјељко Станић, (будући отац глумца Тихе Станића) није примјетио да сам одсутна са часа и није ме записао у дневник. А она ми је рекла: „нека си, сине! Није то твој гријех, али немој више, казниће те.“ Мени се црква много допала а након толико време-

на, у Румунији, доживљај је потпинији. Све моје пустоловине по вашарима биле су ван тог здања, а овдје смо уз попа, чули и разговор „цијелог духовног стада“. По завршетку Великог рата, по новоустановљеним границама, у Румунији је остало око шесто хиљада Срба, а како чусмо, има их тад шездесетак хиљада. И црква им је била и отац и мати, у добру и у злу. Одмах ме је заплуснуо слап нове туге што су распадом лијепе Југославије, 1991. сви њени Срби, ван граница Србије, постали дијаспора. Шта ли нас сутра чека, без матице, нико жив не зна...

Овогодишњи добитник „Велике базјашке повеље“ је писац Милан Комненић. Он стиже из Београда са групом писаца међу којима је и Петар Пајић. Милана баш не знам, али Петра Пајића рецитујем од када је написао чувене стихове. ЈА САМ БИО У СРБИЈИ/ СРБИЈА ЈЕ НА РОБИЈИ!“ Једва чекам да их упознам, али награђеном пис-

цу су се покварила кола у некој збеки, па сви касне на одредиште. Успут, да кажем да смо сви ми, из Југе, пуки сиромаси. Кад год негдје далеко путујем, тражим неког добрицу да ми покрије путне трошкове. Мој добротвор, и кућни пријатељ, господин Ненад Јањетовић – Јање, који се бави народном медицином, тутнуо ми је у џеп много више новца од стварне цијене превоза... Код њега сам упознала добру траварку МИЛКУ, са Озрена; доноси му траву иву за коју се каже да од мртва прави жива. Добојлије су је недавно регистровале и заштитиле као знамениту љековиту биљку, у регистру УНЕСК-оа. Са Јањетовом несобичном помоћи, било ме је у гостима свуда гдје сам позивана. Захваљујем се Богу што постоје тако добри људи. Његова жена (Рускиња), тврдила је иза рата да је Република Српска најбогатија земља на свијету по разноврсности и љековитости аутохтоног биља; вриједнији

смо, каже, и од Америке и од Русије, заједно... Јање има кућу на путу Прњавор – Добој и стално га траже нови болесници којима успјешно помаже.

2002. ми је изузетно тешка година. У марту ми је умрла свекрва а и сама сам се јако разбољела. Пола живота проживјела је са нама Ранкова мама – Баба Млађа, како су је сви звали, и млади и стари, који су у нашу кућу долазили. У недавном рату је добила шећер, а у оном претходном је изгубила мужа који није стигао ни једном да види сина у колијевци. Погинуо је 26 фебруара 1945. а она је умрла 5. марта 2002. На овај пут сам кренула ко грлом у јагоде. Пристигли су и нови писци - гости из Загреба, Скопља, Мађарске и Румуније. Свима се искрено радујем а највише Мирку Жарићу. са Косова, (избјегао у Београд), и Петру Пајићу. Ту је и млада пјесникиња Наташа, која се за мене везала као за мајку. Заборавила сам биљежницу у вили „КОД ЛУЗИЈАНЕ“ гдје смо били смјештени, па јој сад не знам презиме. Имам је на фотографији, са Дунава. Давни вашарски гусар, из ријеке дјетињства, са мале ријеке Ажабе, стигао у дунавску клисуру. Маштам, на обали и гледам како споро плове велики бродови ка Црном мору... Срце убрзава ритам као да ме пита: зашто је моја Ажаба пресушила, а дјетињство није. Гусари са Дунава, до мене су стигли од мог брата Мирка прије него што сам пошла у школу, а написао их је бивши уредник Политике, Константин Степановић и објавио у вихору рата 1942. Док је градио пругу Шамац – Сарајево, Мирко је прочитао ту књигу и прије спавања, зими, препричавао. У мраку сам

видјела мреже и рибаре, па заглављене лађе у дубоке гудуре, мукотрпни улов и опасне гусаре... са ријечних острва. Све сам то оживјела у себи и могла бих сатима да не трепнем зурећи у Дунав.

„АНТОЛОГИЈЕ И ЗАСТУПЉЕНОСТ ДИЈАСПОРЕ У ЊИМА“ била је тема округлог стола у Бјелобрешки, другог дана. Широке и опречне расправе забољеле су ме до сржи – осјећала сам тежину дијаспоре у сваком госту и равнодушност МАТИЦЕ из Београда. Написала сам пјесму Десанки и, бар на тренутак, растеретила душу...

Задовољство је било бити у друштву епископа Лукијана из Сент Андреје у току митинга поезије, а потом, на вечери. Слушати га и гледати... Памтити... Уз присуство румунског министра културе, схватила сам да пјесник Славомир Гвозденовић тамо ужива велико поштовање. Ја сам им донијела двије књиге из Бањалуке које је објавила КЗ „Васо Пелагић“ - „ГЕОМЕТРИЈА СНИЈЕГА“ Јона Скоробета и „САЗВУЧЈА ЗМИЈАЊА“ Грозде Регодић. Упознала сам добре пјеснике, универзитетске професоре и младог новинара Мирослава Росића. Он је све пратио и

фотографисао за вријеме фестивала. Јованка Стојчиновић Николић и ја нисмо се вратиле на вече лауреата Милана Комненића у Темишвар. И сада жалим што нисам видјела ријеку по којој је град добио име, али она је имала позив за сијело „ПОД ОРАХОМ“ на Преображење, од неког културно-умјетничког друштва у Великој Плани. То нас је „спојило“ да кренемо заједно на обје манифестације. Мени је било много лакше путовати колима, јавним превозом, иначе, не бих се, без Ранка, ни усудила.

И, све се добро завршило. Из Велике Плана стигла сам и у Манастир Копорин, упознала мати – монахиње, стигла до Радовањског луга, написала поему „Грешна Нина“, упознала многе добре људе. Тај велики празник Преображење преобразио је, донекле, и моју осјетљиву душу...

У путној торби из Базјаша, са тамошњег вашара, онај безазлени бивши гусар је донио неке ситнице својим унуцима међу којима су и двије лијепе лоптице-скочице од црвеног и плавог креп папира, испуњене ситном дрвеном пиљевином.

Стевка КОЗИЋ ПРЕРАДОВИЋ

Прозаиди

КАМЕНА СТОЛИЦА

Дуго је, баш дуго дежура-ла та камена столица поред разрушених врата куће без крова. Чекала је свог власника и мајстора Лала који ју је и исклесао, да, послје напорног рада, сједе у њу и одмори преморено тијело. Посебно јој се радовао у љетним мјесецима кад би се враћао с косидбе по мрклом мраку да ту спусти тијело. Прилазио је прво лаганим и уморним кораком јасену испред куће, објесио на њ косу и водијер с гладалицом, а онда прилазио столици. А она га је жељно чекала. Већ се мало расхладила у вечерњим сатима, нестало је оне дневне зажаре. Једна од кћери, а имао их је пет, прилазила би му и питала га хоће ли прво кафу, или ће вечерати.

„Дај ми прво чашу воде, па онда кафу. Нестало ми је воде око ињиндије, па ми је жеђ била тежа од косидбе.“

Браниславка му изнесе бокал с водом, а и кафу коју је била припремила. Пошто испи двије чаше воде, мокром руком обриса ознојано лице, па извади лулу и дуванкесу из цепа. Руке су му лагано дрхта-ле од умора док је пунио лулу дуваном.

„Додај ми, Браниславка, шибицу да припалим ову лулу. Ако ми вјерујеш немам снаге дасада крешем чакмаком, иако ми је мирис труда пријатнији од мириса шибице.“

Пошто припали лулу и повуче неколика дима, тек онда прихвати филцан са кафом. Кафа се просипала из филцана

док га је дрхтавом руком приносио устима. А онда дуг и замишљен поглед у празно. Касно се сјети да из џезве приспе кафу која се бјеше већ охладила. Па опет мисли. Мијешају се са димом из луле и одлазе ко зна куда. Послије би још дуго сједио на тој својој каменој столици. Устао би тек пошто би га жена, ко зна по који пут позвала да уђе у кућу и да вечера.

„Устани с тог камена, шта си се везао за њ. Уђи да вечераш. Читави боговетни дан цавуњаш о сувој рани. Скувала сам лијепу чорбу с месом, вечерај, па иди на спавање. Кад си јутрос зором отишао и нијеси се спуштао црној земљи.“

„Нека ме још мало - говорио је Лале, одгађајући и вечеру и улазак у кућу. - Нешто се најљепше одморим овђе, на овој мојој столици“.

Давно то бјеше. И касније, када бих пролазио испред Лалове куће, и поред те његове

столице, оживе сјећања. Лале имадијаше двојицу синова- Манојла и Милорада, али ниједног не подиже на ноге. Умријеше му као дјеча. Роди се касније пет кћери, али и оне... Неке помријеше, неке се поудадоше. Умрије Лале, умрије му жена. Кућа опустје. Убрзо се поче рушити. Прво паде кров, а онда се ластавице сасуше. Још трају неки полусрушени зидови. Из мале собе изникао велико орах. Птица га испустила из кљуна и ту га „засадилa“. Зо-ва је освојила велику собу. Ону у којој су некада била сијела, гдје се пјевало и играло, гдје су долазили момци из сусједних села да просијеле с дјевојкама. Ау нашем селу их је било доста. И дјевојака, и момака, и радости. А сада... Једино је камена столица јошстајала поред разрушених врата. Велики камени довратници, високи два метра, чували су, као неке каријатиде, ову успомену. Све до недавно. А онда су Перо и Божо натоварили камену столицу на трактор и отјерали је на Дријенак. Тамо је сеоско гробље. Смјестили су је поред Лаловог гроба. Он и нема другог споменика. Није му га имао ко подићи. А зар би и било љепшег споменика него што је овај који Лале себи направи за живота. Годинама је долазио тој својој столици и одмарао на њој своје уморно тијело. А, ево, она сада дође њему. Да му идаље прави друштво. Њему и каменој плочи под којом лежи.

Момчило ГОЛИЈАНИН

СРБИЈА

1.
Ја сам био у Србији,
Србија је на робији!
Срби седе у кафани,
што пијани што поклани.
Срби леже поред друма
из глава им ниче шума.
А из сваке српске главе
теку мутне три Мораве.

2.
Српског вођу Карађорђа
убио је други вођа.
Место где је било клање
Срби зову Радовање.
Убијеном и убици
дигнути су споменици.
Сад се сваки Србин бије
са две своје историје.

3.
Србин само из ината
секирчетом млатне брата.
Док на гобље брат се сели

Србин сав се сневесели.
Празно му у родној кући
Не може се ни с ким тући!
Жао му је брата, свега,
и досада изједе га.
Мучни Србин досети се,
Узме штрапкуну – обеси се.

4.
Све су српске оранице
саме као удовице.
Нит се оре, нит се жање,
Србије је стално мање.
Лети јато црних птица
преко српских ораница.
И гробови небом лете,
пошли Срби да се свете.

5.
Из детињства видим слику:
лисица на дрвљанику.
Прелаз, забран и брвине,
Србија од храстовине.
Дувар пуко са свих страна,
А у кући сама Нана.

Нано моја ти нас спаси,
Не дај ватри да се гаси.

6.
Јесен касна, зима близу,
по тавану миши гризу.
Гавран стреса црна крила,
ограда се искривила.
Сиво небо, сиво поље,
вук у тору јагње коље.
Изнад кућног прага змија
реп уз главу у круг свија.
Док се мрак за видик хвата
Живим себи из ината.

7.
Под земљом сам ти видео лице
Србијо, земљо, небеснице.
Под земљом теку твоје Бистрице,
Под земљом звоне Грачанице.
Под земљом мач твој и штит се
сија
под земљом цела земља Србија.

Петар ПАЈИЋ

Let po Bosni

Eh kad bih se niz brdo skotrlj`o
Zlatne Bosne Dunavom domog`o
Ja bih tada brda preletjeo
Pa u Bosnu negdje se spustio.

Preletjeo kamenite stijene
I tunele piramide njene
U Visokom pored Sarajeva
Gdje se često sevdalinka pjeva.

Na Vlašiću jelke uzrastaju.
Sutorinu našu uzimaju.
More naše drugome dadoše.
Golem teret Bosni nanesoše.

Al' prašuma mirisna se širi.
Široki su bosanski okviri.
Pa i kamen u Bosni procvjeta.
Za Bosnu se znade na kraj svijeta.

Eh da nam je velmože skinuti
Tad će Bosni otvorit se puti.
Bogata je a još ljepša jeste.
Nedostaju savremene ceste.

Jahorina pa i Bjelašnica
Zimi, ljeti prepune su ptica
Il' skijanje ili šetnja hodom
A doline prepune su vodom.

Ljekovitih bilja svuda ima.
Svskog gosta Bosna rado prima
Ma ko da je i otkud došao
U Bosni je svako sreću naš`o.

Ostali su sa nama da žive
Sunce naše bolje će da grije.
Rijeke Bosne očistiti treba
Jer korona sa svih strana vrebja.

Korona će brzo da umire.
Topli zraci iz oblaka vire.
Nešto ju je nama namimilo.
Ništa nije dugo potrajalo.

Banja Luka, 10. XI 2020.

Pjesma seoskoj miljenici

Oči moje seoskih utrina
Još gledate poljane cvjetale.
Na prirodnu kaznu baš sam kivan
Što su naše ruže već opale.

Rodna kuća moja je srušena
A seljani dremljivi postali.
Moja staza sad je uvenula
Na tom putu mi smo se rastali.

Gdje si bila pjesma se orila
Pjesma nas je visoko dizala
Pjesmama si savjete davala
Stih do stiza pjesmom si nizala.

Sada smjerno bez pozdrava ode.
Ja se vratim u seoska sijela.
Ostalo je da joj pjevam ode.
Sarajevsko sijelo je veselo.

Al' ta sijela daleko su bila.
Pomoći nam mjesečina neće.
Naša staza u korov se svila.
Dok ja čekam proćice proljeće.

Skupiću se u svom rodnom kraju.
Pas čuvar je uginuo davno.
Ljubimica seoska u raju
Ispraćena ali ne za trajno.

Njena duša sa nama se druži.
Ja razmišljam gdje li sada leži.
Za nas je to samo tužna strava.
Tugom nam je napunjena glava.

Znam da ćemo i mi tamo doći.
Pripremi nam sobu, malo vina.
Ovo vrijeme brzo će nam proći.
Tako nam je po vakatu svima.

Zbogom pjesmo, zbogom ljubimice
Zbogom staze procvjetale stare.
Njenu pjesmu mijenja glas ptičica
A ja ostah u svome ataru.

Razboj Ljevičanski, 3. VI 2021.

Rajko KASAGIĆ

Данас ја частим

Око четрнаест часова, топлог мајског дана, пред гостионицом на периферији града, зауставила су се луксузна кола. Из њих су изашла три углађена господина с краватама и опуштеним стомацима. Уласком у гостионицу, један од њих се весело огласи:

- Пиће за све госте! Данас Обрен части! Унука сам добио!

Кокан и конобарица Јелена задовољно су трљали руке, точили пиће, а гости се задовољно смјешкали и честитали Обрену на добитку.

- Хоћеш ли ракију, Васо? – упита конобарица старчића.

- Попио сам једну, не могу више.

- Љепотице, успи му дуплу! – наређивачки ће Обрен.

- Ако већ морам, радије бих једну цигарету.

- Донеси му пиће и кутију лорда! – поново ће Обрен.

- Немој, господине, срамота је.

- Их, срамота! Срамота је бити тако јадан као ти! Скврчио си се у ћошку као петокрака у чланској књижици пропалог комунисте!

Гости прснуше у смијех, а старчића обузе неки бијес.

- Кокане, споји нам два стола да се не тијеснимо! – Обрен ће.

Јелена, млада наочита конобарица, у минићу, намјештала је столове, столице, чисте испеглане столњаке, навијала се, а Обрен и Црни бацали очи на њу, на њену позадину, ноге, мешкољили се и облизивали као мачори на сланину.

- Шта велиш, Црни, а? – гуркао је Обрен ниског црнпута-стог трбоњицу.

- Хм, млада је као дрен, али јој не бих опростио када бисмо се сударили у каквом тјешњаку. Набрекла је као стеона јуница. Ех, младости!

- Шта жели господа? – уљудно им се обрати Кокан.

- Желимо да нас љепотица служи! – одсјечно ће Обрен.

- Изволите! – љубазно ће конобарица.

Обрен је ухвати за руку, па поче набрајати: - Донеси нам литру шкотског вискија с ледом, три шампањца, три килограма јагњећих бубрежњака, салату и хоћу да нам ти голуждрава плешеш на столу.

Јелена се кисело осмијехну, порумени и оде по наруџбу. Халапљиво су пили, јели, кревељили се, причали вицеце, боцкали један другога. Када им пиће удари у главу, почеше жустро расправљати о странци на власти, пропалим предузећима, кредитима, здравству, школству, пензионерима, избјеглицама... Обрен се окоми на избјеглице, па поче заједљиво да меље:

- Они су велико зло за државу и нас Бањалучане! Сишли међеди на асфалт, па нам донијели биједу, кукњаву, болест, некултуру, заразу, смеће, тракторе, коње, овце, балегу... Тотално посељачили град!

- Не мељи, Обрене! – успротиви се господин кратке сиједице. – Јесу ли ти несрећници милом или силом напустили своја огњишта, па дошли у град?

- То ти њих питај, Сиједићу! Зашто су се сви сјатили на асфалт? Њихово је да се пентрају по врлетима и вуре овцама под реп, а не да се излежавају пред

хуманитарним организацијама и загађују околину!

Сиједић цугну гутљај вискија, па се још више унесе Обрену у лице: - Сад ми лијепо реци, Обрене, је ли твој син избјеглица?

- Откуда ти те глупости у мозгу, Сиједићу?

- Ако није, зашто се увалио у муслиманску раскошну двоспратницу?

- Ту циљаш, Сиједићу, а?

- Ту, Обрене, ту! Чини ми се, Обрене, да си и ти избјеглица? – иронично ће Сиједић.

- Ја избјеглица, ха, ха, ха! Ти си, Сиједићу, потпуно пошашавио!

- Нисам, Обрене! Објасни ми зашто си своју кућу издао избјеглицама за марке, а у братову се уселио?

- Братову сам хтио да заштитим од пљачкаша, а своју им нисам могао дати џабе. Доста сам се ја надавао у рату за ову државу, Сиједићу!

- А шта то, молићу лијепо? – презриво ће Сиједић.

- Дао сам вола од седамсто кила, петеро прасади, хиљаду марака, неколико картона цигарета, преко педесет сандука пива, на десетине литара љутог пића, кафе...

- Подмићивао си незајажљивце да би заштитио гузицу! Кладио бих се да рованиси видио! Нека те срам буде, Обрене! Прогнаници су ратовали за Републику Српску, гинули, с огњишта протјерани, без имања остали! Сада тумарају по свијету и траже милостињу, а ти тако о њима!

- Евала ти, господине! – закрешта старчић, приђе

Сиједићу, па га цмокну у оба образа.

Заједљиви Обрен поче да се тресе и шкрипи зубима. Васо га стријеља погледом, па згромиња:

- 'Бем ти твоју ракију и дуван! – рече, па му лорд бубну у прси.

Обрен се накостиријеши као жеж, стисну шаку, па бијесно сукну на старчића: - У хошак, јарче грбави! Доста ми је завозаног Сиједића, па још и ти!

Црни се унервозио, па смирује Обрена и Сиједића. – Људи, куд сте запели с тим избјеглицама?! Истина је да су они поштени људи, али и међу њима има лопова. Ја знам једнога из Бихаћа који је заузео три хрватске куће. Једну он користи, а остале издао под кирију.

Сиједић се немарно поче ша по глави, па ће Црном: - Вјерујем да има и таквих, Црни, али си прешутио да кажеш не-

што и о своме лоповлуку. Заузео си четири куће у граду, свакоме сину по једну.

Црни сијевну очима, па се накостиријеши: - Они су ратовали за ову државу, Сиједићу!

- Ратовао је и мој син, 'бем ти поштење, и остао кљаст у лијеву руку! – сину старчић из хошка. – Сада живи са мношћом у влажном ћумезу и чека да му ја овако стар и багав донесем ко-ру крува да поједе!

Гостионица је звонила од њихове свађе. Када се почеше вријеђати, Обрен љутито састави обрве, гадно опсова, скочи и у бијесу преврну сто. Како наста прасак и ломљава чаша, флаша и тањира, остали гости јурнуше напоље.

- Кокане! – дрекну Обрен – никога не частим, никога! Свако своје плаћа!

- Али, Обрене! – молећиво ће Кокан.

- Ја сам своје рекао!

Из џепа је извукао новчаницу од десет њемачких марака, згужвао је и бацио Кокану у лице. Притегао је хлаче, поправио кравату и отетурео напоље. За њим је отишао Црни, а потом и Сиједић.

- Какав циркус! – прекрсти се Кокан. – Данас сам ћарио као онај што је бесплатно јаловио псе!

У закрченој и неуредној гостионици остали су Кокан, конобарица и стари Васо. Имали су пуне руке посла. Купили су стакло и полупано суђе, чистили и прали под, провјетравали гостионицу, намјештали столове и столице... Када Кокан пружи старчићу Обренових десет марака, он га упитно погледа:

- Сила је, Кокане, брате! И пет је много! Остави себи и онако си штетовао!

- Узми, Васо! Данас ја частим за Обреновог унука!

Драго ВРУЋИНИЋ

У ЦВЕТНИКУ ПОЕЗИЈЕ

(... ЛИЈЕПУ КЊИГУ
ПРЕДСТАВИО НЕНАД;
БРАНКО – ПРВИ,
А ЗАДЊИ ЈЕ ДЕЈАН.)

Радичевић коло води,
Ми пјевмо у слободи
А око нас
У Вијећници
Плаз- језици:

Ко је Крагуљ ?
Из Приједора
драгуљ?

Гранде књига, ах...
Ризница од злата
Словљем шири
Прекодринска врата

Стихом јечи
Западна Србија..
У публици
као у кошници
(... Бајовићу
пале земуницу
над Врбасом
као над Миљацком)
Очигледно
Књижевници пате

док не схвате
што их нема
брата...)

Шапће Праћа
свађају се браћа:
Ко је већи
пјесник у несрећи?

Љубвници
Или неко трећи?

Бјежим и ја...
у запећак стећка...
Узвиси ме со
И ПОЕЗИЈА

Листајући цијелу КЊИГУ
опет растем
уз Десанку , манем бригу,
лепршава
попут ласте ...

(Књижевно вече у Бањалуци, 20.11.2012.)
*АНТОЛОГИЈА СРПСКЕ ПОЕЗИЈЕ (1847-2000)
САСТАВИО НЕНАД ГРУЋИЋ
поводом 165. годишњице изласка
прве књиге песама БРАНКА РАДИЧЕВИЋА
у Бечу, Сремски Карловци, Бранково коло, 2012.

Стевка КОЗИЋ ПРЕРАДОВИЋ

СТИХОВИМА КРОЗ МАШТОВИТЕ СЛИКЕ МЛАДОСТИ И ЗРЕЛОСТИ

Беиса РОМАНИЋ, ЖИВОТ ЈЕ КАЛЕИДОСКОП
Панонијапрес, Нови Сад, 2021.

Књига поезије – првенац Беисе Романић (1946, Бања Лука, Република Српска, Босна и Херцеговина), која живи и пише у Новом Саду, угледала је своје светло ове године 2021. Књига је посвећена Песникињиној мајци Васвији: „Још увек сам у Твом крилу мајко, / слушавам откуцаје најплеменитијег срца. / Подрхтавам и треперим као јасика трепетика... / У књигу су унети значење и лепота умећа књижевног израза у писању поезије... Песникињина дисања душом од свиле.

Између осталог, у књизи је Беиса Романић написала и следеће: „Сматрам привилегијом моје познанство и друговања са великим уметницима писане речи тога времена, а господин Мирослав Мика Антић ми је једном приликом рекао: „Жено, пиши! Твој живот је раскошан, светлуцав, титра и зрцали као Калеидоскоп!“ Мирослав Антић је, са својим благонаклоним речима и делима, био подстицај многим писцима, па и Песникњи Романић, која је у знак сећања и захвалности одабрала баш овај наслов за књигу, који је врло оригиналан и аутентичан.

Зато у овој књизи, као у стварном каледиоскопу,

појављују се стихови и читаве песме, попут зрцала, које кроз бајковите боје и досањане слике изазивају узвишена осећања, вибрације на тананој жици живота.

Песникиња посматра и бележи дивне облике, али и емоције, интуитивно исказујући свој сензибилитет и при том каже: „Љепота је у нама, јер ми видимо лијепо. Отуда долази и однос према другима... А, мени моја књига значи као део моје душе... Треба имати берекет у оном што је наше.“

Неко је рекао: „Научимо ли гледати, овај свет се претвара у огроман калеидоскоп боја и линија, у чаробно позорје, у очаране градине, о којима се говори још само у бајкама...“ Пред нама је један од тих калеидоскопа у коме се кроз зрцала преплићу и спајају стихови и боје, стварајући маштовите слике младости и зрелости. Скала боја увијених у колутове се окреће као калеидоскоп. Код зелене Песникиња отвара очи, јер се њени стихови спајају са речном површином Врбаса и Дунава, на којој се таласају њени стихови, опет стварајући чудесни калеидоскоп боја и нијанси. Дунав река у Песникињиној машти поприма зелену боју, подсећајући

је на реку њеног детињства и младости – Врбас. Ове две реке су трајна инспирација Песникиње, као и градови Бања Лука и Нови Сад, које, чини се воли, истим интензитетом и обогаћује истим или веома сличним емоцијама.

Књига садржи шест циклуса: „Ране песме“, „Носталгичне песме“, „Песме са посветом“, „Нешто мало прозе“, „Песме из душе“, „Поема за Вивијен.“ У књизи је заступљена поезија са стошеснаест песама, проза, баладе, поеме, писма... У причи “Оскоруша” (руски – рјабина), сазнајемо шта је професорицу Беису Романић определило да студира руски језик. То је била њена љубав према великанима руске књижевности, а уз учење језика ширило се знање о том народу, историји, руском пространству, обичајима, традицији, фолклору и мелодичним руским песмама, пријемчивим нашој души.

“Немој да ти је свеједно. Од тога се човек никада не опорави.”

Сергеј Александрович Лесењин

Списатељици Романић није свеједно, јер да јој је свеједно не би написала књигу, која садржи двестотине страна. Испевала је делове свога живота, на посебан начин. Већину песама је написала у женском роду, а неколико њих у трећем лицу

једине, као и у мушком роду: “Не окрећи ми леђа”, „Волио сам Дијану“, „Сјећам се“, “Остани тако“, итд. Ове и сличне песме, припадају циклусу “Ране песме“, које су биле у песничком спомену и временову, када је Песникиња имала шеснаест година. Песме су љубавне, елегичне, рефлексивне, родословне: „Улицом мирисном бијелога јасмина / Пролазила сама та дивна Емина. / Застала је начас, осмех ми је дала. / Баш сам био срећан, од срца јој хвала. / – „Улицом мирисном – Сестри Емини“. Песме посвећује својим синовима, унуцима. Дескриптивне: “Блиједо жут ил’ скоро таман / На пустом друму / Лист се опрашта болно и сјетно...” / – „Лист на издисају“.

У циклусу „Нешто мало прозе“, списатељица каже:

... Тако се свакога дана будила та љепотица смјештена на обје стране Врбаса са душом чисте и чедне дјевојке, у исто вријеме плаховите и питоме са утканим бојама босанског ћилима. На исти начин су се будили и њени житељи, поздрављајући бањалучки... Па нека ми неко покуша да одузме ту моју бањалучку припадност!” – „Ех, Ми Бањалучани – Диван је осјећај припадности родном граду“

“Стојим на бедему Петроварадинске тврђаве. Оком те мазим, гласом ти певам, велики и славни Граде Црвеног Октобра. Као мајка брижно те пратим, чувам и волим и не дам да те сукоб савлада...” - “Живот у Новом Саду”

Постоји и време правог откривања суштине – “Твоја сам писма сачувала”

Писма која је списатељица отворила након 33 године.

Број са пуно симбола. Загонетка у ковертама!

Ову књигу су обогатиле рецензије Лазара Лукајића, књижевног критичара, Јелене Глишић Брауновић, песникиње и разредне Беисе Мешић Романић. За рецензију Јелене Глишић Брауновић, Беиса је написала да јој је најдража. Затим, реч уредника Мерсада Рајића, који је у Предговору, између осталог написао: “Није ни чудо да и данас лута улицама у потрази за сестром Емином, да би вас чаробним штапом њених емоција и маште, одвела у Шпанију, до Гранаде и Црвене Алхамбре како бисте уживали у темпераментном плесу Хуаните, минут послје тога, видите звјездано небо античке Троје, осјетите љубавни уздах Париса и бијес Менелаја...” Дизајн књиге је урадио Мерсад Рајић, Канада, који је књигу улепшао фотографијама у боји, које су у дослуху са мотивима песама. То нам говори да су књигу опремили Беисини драги људи расути широм света. Беиса их је чежњом стихова окупила.

Ни читаоцу није свеједно, јер на крају књиге постаје богатији за лепоту израза у стиховима преливеним читавим спектром боја и незаборавних слика два вољена и најлепша града региона, Бања Луке и Новог Сада. Песникиња Беиса Романић нас је огрнула велом лиризма, а песме јој се пресијавају као зрцала у календоскопу, будући одушевљење, радост и безбрижност.

Мирјана ШТЕФАНИЦКИ АНТОНИЋ

О аутору

Мирјана Штефаницки Антонић рођена је на Ђурђевдан, 6. маја 1954. године у Новом Саду. По образовању је економиста. Сав радни век (33 године), непрекидно радила у истој банци у Новом Саду, која је услед трансформација у банкарству мењала име од Југобанка, Continental banka, до NLB banka.

Песме су јој први пут заступљене у књизи „Сто песама” (десет песника са по десет песама), Културни центар, Раднички универзитет „Радивој Ђирпанов”, Нови Сад, 1972.

Објавила петнаест књига, од тога једанаест књига поезије, три књиге књижевних огледа и једну књигу књижевних критика.

У децембру 2020. године, изашла је из штампарије књига –

Др Милован Гочманац, ИНГЕНИЈУМ УЗВИШЕНОГ СТИЛА – О КЊИЖЕВНОМ ДЕЛУ МИРЈАНЕ ШТЕФАНИЦКИ АНТОНИЋ, Свитац, Пожега, 2020.

Присутна је у заједничким књигама поезије, у зборницима поезије, у часописима за књижевност, уметност, културу и науку. Заступљена у савременим антологијама поезије.

Пише поезију, књижевну критику, рецензије, кратке приче. У припреми роман за објављивање.

Песме су јој преведене на енглески, бугарски, словеначки, руски, француски, арапски и пољски језик.

Награђивана за своја поетска остварења. Члан је Друштва књижевника Војводине од 1997. и Удружења књижевника Србије од 2019.

Живи и ради у Новом Саду.

Књиге: Рецензија

Осјећај неспокојства пред „НОВИМ ВРЕМЕНОМ“

(Андрејеа Ђ.ВРАЊЕШ: „СВИ ПУТЕВИ ВОДЕ У БОЛ“, АСоглас,
издаваштво, Зворник, 2022)

За поезију Андреја Врањеша се може рећи да је у дослуху са романтичарским правцем у француској књижевности прве половине 19. стољећа, познатог под називом *mal du siècle*. Његов пјеснички нерв је, рекло би се с правом, погођен невеселом сликом свијета с краја протеклог и на почетку нашег вијека. Више пјесама у овој збирци су вапај за истином која је, у планетарним размјерима прогнана и (изгледа незаустављиво) лаж трује односе међу људима на микро, и народима на макро плану. Лицемјерје је постало свакодневна појава, њиме се кроји и прекраја, оно је неизбежни пратилац судбине. Осјећај неспокојства пред „новим временом“ најизраженије је у пјесмама: Охоли („Гласне им неистина“), Тамна времена, Песник стрепње и снови („...ружни неки људи дувају у свеће, /... угасиће свемир“), Јенки.

Врањешева лира је, иначе, дубоко интимистичка. У највише пјесама се преламају слике стварности кроз врло осјетљиву личну призму рефлектујући, при томе, рањиви лични доживљај. У израженој преиспољној неравнодушности према свијету је извор пјесникова надахнућа и бола што све није другачије, а другачије не може да буде,

пјесмом се свијет не да поправити нити љепшим учинити.

Има у овој збирци и пламичака оптимизма, тренутног озарења призоромс или лијепом мишљу, сјећањем на диван тренутак, на искру љубавног заноса. Такве пјесме сусрећемо, између песимистичних расположења, у циклусима Пролазност и Кретања ка срцу (Смрча, Рома, Бескрајна, Химна равници), чак и у необећавајућем циклусу Отпала времена гдје је стих „У светлокругу њеном све било је лепота“ уједно и читава пјесма (Надвремена). Оне су најчешће елиптичне, кратке, дивне поетске вијете.

И кад пјева о „глобалним“ темама и кад се нађе у „националном руху“, Врањеш одаје патриотског поету у себи, „пјесника народа свог“.

Свједоче томе у прилог пјесме: Непријатељима, У нама је Пријезда, Народ један, Житије Лазарево. Уосталом, збирка започиње пјесмом Он је ту, а посвећује је Добрици Ерићу, најродољубивијем српском пјеснику новијег доба.

Бошко ЛОМОВИЋ

СИНТАГМА СВЕТЛОСТИ

тетки Гордани

Ум ти препознати ведрину срца,
сваки леп сан сачувати,
познавати облаке изнад Фрушке горе,
сабирати таласе у море.

Напити се светлости,
не бити за таму отворен,
волеги, хтети,
радостан бити, смети.

Најбољи друг да ти буде цвет,
на ујед речи отпоран,
дивити се дечјој слици,
бити лепотом одморан.

ПУТЕВИ

Њима се одлази, долази, свраћа,
они су мера,
има их дужих, има и краћих,
ал' сви су налик рођеној браћи.

Колико сам по њима лутао,
где се нисмо све видели, срели
и кад бих их зимске угледао,
они би ме к'о летњи одвели.

Зашто нас онда одводе на нејасне стране,
а како да упозоре кад немају глас,
нису криви они,
ми бирамо њих,
а не они нас.

ХИМНА РАВНИЦИ

др. Јовану АЛАРГИЋУ

Радоснице, Света мајко, сутоне гледам твоје
кад поглед мрзне, волим из даљина
кад

пролазиш видом, уморну од труда
кад на трен
један станеш, знам све радости и ту-
ге твоје,
волим те кад онако цела у песму из
срца
банеш. И хладну од ветра те волим
и кад си
јужна, громогласна и тужна, колевко
и рако,
паорска мајко. Волим те отворену у
сновима,
тамбурама, на шоровима, у сваком
звуку,
осмеху, јауку, на каруцама и
коњима,
маштовиту у јелу и пићу, волим те
шарену на
столовима. Тражим те у вину, спли-
ну, слици,
причи, узвишена, истино чиста, по-
бедо светла,
лепото вечна, твоја и моја, наша, не-
беска иста.

ЈЕНКИ

Ако некада запнеш тамо,
не питај нико,
ни себе они не воле
и нико се не сећа,
тамо кад дођеш,

не питај ништа,
кад им уђеш у кућу,
пре ћеш изаћи,
они не гледају у очи,
већ у леђа.
Ако некада запнеш тамо,
ипак им реци,
тихо им реци,
да блесави нисмо
и да све знамо.

ХАГАДА ЗА РЕБЕКУ

Кад се будеш смејала, доћи ћу,
волшебна је смејати се с тобом
удвоје,
да сам бегунац митски давни,
скрио бих се у осмехе твоје.

Кад будеш плакала, доћи ћу,
с тобом је и плакати лепо,
ја бих с тобом плакао доverk,
макар на плакање морати чек'о.

Кад будеш причала с неким,
ја ћу да те слушам, ништа ти нећу
рећи,
прозаичне су речи које ти не кажеш,
јер ти говором небо срушиш,
па га поново вратиш,
чак и онда када ме лажеш.

КАНДЕЛА РЕЧИ

Марини Цветајевој

Вечности поклањала стихове,
к'о сликар кад на платну игре ниже,
из ума њеног светлост,
све ближе и ближе,
осветли једно доба,
а када дани ослепе мржњом,
кандела речи
светлост своју изнова проба.

ОСТАВШТИНА ПРИЈАТЕЉСТВА

На вихору сузног одела капље воштана однегована
Суза пријатељства, запаљена у зори залазака.
У светлости свеће нема крилатих лептирића
Јер спаљеним крилима поред молитве,
Лете речи усмереног бола у згрудваном срцу,
Пред некролошким ткивом које спасилац спушта
у шкрињу покопа.
Незамарају славни које неславним крстиш
у име Бога.
Не слушај жални птицапој, дубоки су копови
Кроз развалине душе коју непознавањем
потреш и ставиш у запећке својих познанстава.
Окићени смо миорденима неистина,
Заслугама појединачне лажи као слив
у сложене катакомбе преслишаваних
индолентних наивчина.
Један у кругу и круг у круг,
Оставштина једног пријатељства!

ОГРАНИЧЕЊА СЛОБОДОУМЉА

Руши се време у речи параграфа у промилима
Који опијају као менице туђе валуте.
Магле се писмени у колевци демократског лавежа.
Налећу таласи нахрањени слободоумни млажима.
Хушкају чопор паса на прозивку лучоноша ћерилице.
Успавани буцаји воњају на буђ.
Забрањено је упирати претом у
Нипрокосновену мудрост.
Катаракту жилетом скидају надајаћи се слепилу.
Овенчана без тропрста, витештства, мача и икона.
Творци касти од себе рачунају време
и призивају драматургију цензурисане речи, а
поља блистају златним перима хартије.

НИСИ СЛОБОДНА

Ниси слободна, нећеш ни бити,
Ко си ти ако те песник не види
Као капљице у мору и ветар у шаци.
Када посрне земља
Која се утапа у небо,
Тунели су пуни неопажених сенки
Које ударају слободу остављајући
рупе у простору, временској незацељености
и мртвом слову на плочнику хтења!

Јасмина ЂИРКОВИЋ

О аутору

Јасмина Ђирковић, песникиња, прозаисткиња, афористичарка и са-
тиричарка, рођена је у Панчеву, 14. новембра 1958. године. Основну
школу завршила је у Немачкој, средњу у Панчеву, а студије (Машинско-
пољопривредни факултет) започиње у Београду, а завршава у Загре-
бу. Тринаест година живела је у Пули и радила на Брионима. Од 1991.
живи и ствара у Панчеву. Има кћерку Андријану, а супруга је изгуби-
ла у саобраћајној несрећи. Књижевни дар наследила је од мајке, пи-
ше од детињства, а прву књигу, поетску збирку Исландске хладноће,
објавила је 2013. и за њу и добила награду Академије „Иво Андрић“ –
УКС. Потом објављује: књиге поезије Нема заборав (2014) и Чувамо од
заборав (српско-румунско издање, 2014); роман Госпођичино лудило
(2015); збирку сонета и импресија Кристали саносрце (2017); збирку
сентенци и импресија Еуридикине промисли (2017); збирку поезије
и импресија Провејавање сећања (2017); књигу импресија Силует-
ни златопев (2018); коауторску збирку сонета са Сашом Мићковићем
Лирикон (2020); роман Буњин Село (2021) и збирку афоризама, мис-
ли и сенденци Записи душе (2021). Безгласје мутирем пут љубави –
Импресије I је њена дванаеста књига. Своје стваралаштво ауторка је
назвала заједничким именом Светокрет. Заступљена је у антологијама,
зборницима, лексиконима и часописима. Превођена на руски, румун-
ски, бугарски, арапски, мађарски и енглески језик. Члан је Удружења
књижевника Србије, Удружења слободних уметника Аустралије, Саве-
за књижевника у отаџбини и расејању и Српске књижевне заједнице.

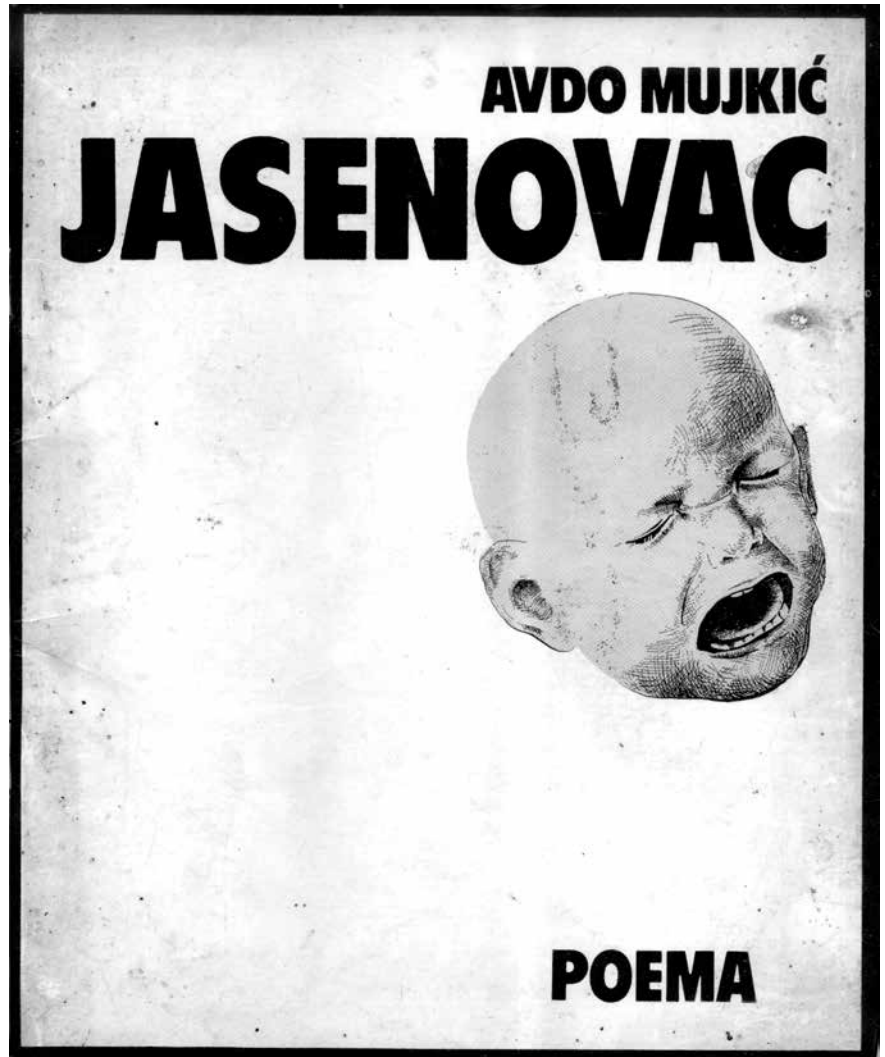
Podsjećanja: Tri izdanja poeme „Jasenovac“ pjesniks Avde Mujkića

Prvonagrađena

Dogodilo se da je na prvom jugoslovenskom konkursu za revolucionarnu poemu, kojeg je raspisalo 1985. godine Spomen-područje Jasenovac odziv pjesnika bio izuzetan veliki. Iz tog obilja rukopisa izdvojena je poema „Jasenovac“ književnika iz Lukavca, Avde Mujkića i nagrađena prvom nagradom. Među onima koji su, iza Mujkića istretirani kao nagrađeni, našli su se pjesnici i pisci Velimir Milošević iz Sarajeva, Ranko Pavlović iz Banje Luke i tako redom. Žiri je radio u sastavu: Šime Vučetić (Zagreb), predsjednik, te članovi – prof.dr Tode Čolak (Beograd), Dragoljub Jeknić (Sarajevo), mr Duško Lončar (Novska) i Pantelija Milovanović (Bosanska Gradiška), odlučivši da Mujkićeva poema bude prvonagrađena, a u obrazloženju piše: „Iz šireg izbora poema žiri je jednoglasnom odlukom za prvu nagradu izdvojio poemu „JASENOVAC“ Avde Mujkića, književnika rodnom iz Lukavca kod Tuzle. Ova poema je realistična i komunikativna, pisana je jednostavnim jezikom i nije, prema tome, natrpana metaforama i drugim verbalnim balastima.“

Poema je podijeljena u devet stavova koliko ima slova riječ Jasenovac. Stihovi teku jedinstvenim, nepomućenim ritmom koji se ulijeva u završnom stavku u prirodni finale. Grafička realizacija poeme djeluje inventivno i nenametljivo.

Poema je pisana lakoćom kao da ju je pisao pjesnik iz narodne podloge. Iako joj je tema tragična i dirljiva, ona diše opet glasom slobode i humanizma...“

Te iste 1985. Godine poema je doživjela prvo objavljivanje: iz lista učenika osnovnih škola tuzlanske opštine „Mališan“ zamolili su autora Avdu Mujkića da im poemu „Jasenovac“ ustupi da je objave i prilože uz svoje novine, što je i učinjeno. Potpisani su – glavni i odgovorni urednik Lazar Manojlović i tehnički urednik i ilustrator izdanja Zdravko Mićanović, a pred poemom je Mujkićeva posveta, koja je sastavni dio poeme, a glasi: „Djeci koja se ne vratiše iz jasenovačkog logora smrti“. Svih devet pjevanja je dato upravo kako je grafički riješio autor Mujkić, a na kra-

ju nevelike sveščice od svega četrnaest stranica, nalazi se razgovor sa Avdom Mujkićem iz lista „Front Slobode“ kojeg je vodio V.(itomir) Pavlović; s nadnaslovom: „Književni razgovori“ i naslovom: „Nedužna, mala bića“.

Iste te godine Spomen-područje Jasenovac je u svojoj bogatoj izdavačkoj produkciji objavilo poemu u, čak, tiražu od 5.000 primjeraka i sa ilustracijama Bože Radoša. Drugo je izdanje, tako, vrlo brzo poslije prvog ugledalo svjetlost dana. Knjiga se pojavila u „Biblioteci Poruke“ kao 27 sveska, a sa podbibliotekom: „Jugoslovenska

revolucionarna poema” paginirana kao:”Knjiga:1” Urednik knjige bijaše Duško Lončar, a na klapni druge korice knjige kolega Marko Ručnov sastavio je autorovu biografiju:”Avdo Mujkić, književnik (1944. Lukavac kod Tuzle) afirmisao se kao stvaralac prije dvasdesetak godina učestvujući svojim stihovima u pokretanju poznatih Književnih susreta na Kozari. U to vrijeme imao je već objavljene zbirke stihova: “Gavraški motive” (1962) i “Momačko doba” (1963). Slijede, potom, “Sasvim malo o njima” (1965), “Toliko o mom putu” (1966), “I bilo je tako” (1978), “Nema tebi umrijeti” (1981) i tako redom. Zapaženi su mu izuzetno nadahnuti stihovi za djecu “Savršene životinje i druge pjesme” (1984). Poetsku zrelost Avdo Mujkić ispoljio je i u poemi “Jasenovac” koja je na Prvom jugoslovenskom natječaju za revolucionarnu poemu (1985) proglašena najekspresivnijim poetskim ostvarenjem”. Uz ove biografske bilješke kolege Ručnova, objavljena je fotografija autora poeme, Avde Mujkića. Ovo je izdanje objavljeno tako da je uz svaki spjev-slovo štampana po jedna grafika navedenog ilustratora, koji je istovremeno i tehnički urednik izdanja.

U međuvremenu, poema “Jasenovac” Avde Mujkića objavljena je kao prilog listu “Trinaesti septembar” na četiri stranice tih novena i u posebnom prelomu ali, na žalost, sa dosta grafičkih grešaka, koje je naš dragi drug Avdo, poklanjajući to drugovima (pa i autoru ovog zapisa) ispravljao hemijskom olovkom.

Treće izdanje poema Avde Mujkića “Jasenovac” uradila je Književna zadruga “Drugari”, Jazak, 1986. godine. “Biblioteka PANONSKO JEDRO” označenje je s početka prednjeg impresuma u

knjizi, gdje još stoji: “Glavni urednik: Ivica Vanja Rorić, stručno mišljenje: Šime Vučetić, Šimo Ešić; uređivački odbor:Todor Bjelkić, Šimo Ešić, Ivica Vanja Rorić; ilustracije:Zdravko Mićanović”. Ovo je sjajno izdanje štampano u 3.000 primjeralka, a nad uređenjem i svim drugim pojedinostima bavio se sam autor, što je po mnogo čemu osjetno, naročito kada je riječ o biografiji: ”Avdo Mujkić, rođen 8.2.1944. godine u Puračiću. Objavio knjige pjesama “Gavraški motive”, “Momačko doba”, Sasvim malo o njima”, “Toliko o mom putu”, “I bilo je tako”, “Nema tebi umrijeti” i “Savršene životinje I druge pjesme”

Završio je pedagoški fakultet u Rijeci. Živi i radi u Lukavcu” Član je Udruženja književnika SRBiH”.

Lično mislim da je ova poema jedinstveno uspomeničenje jasenovačke tragedije, ponajveće u Drugom svjetskom ratu na našim prostorima, gdje su ustaški monstrumi iz NDH, pod motivacijom I kontrolom “velikog brata”, njemački fašista, na najzvjerskije načine ubili oko 700.000 ljudskih stvorova, među njima i više od 20.000 djece. Njima je naš veliki pjesnik i čovjek, Avdo Mujkić, prije više od tri I po decenije, napisao ovu veličanstvenu poemu koja ne bi smjela ostati zaboravljena.

R.PRERADOVIĆ

Биоенергија

УТИЦАЈ МУЗИКЕ НА ЕНЕРГИЈУ ЧОВЈЕКА

Како дјелује музика на одређене биљне врсте?

Медицинским истраживањем на Западу, дошло се до закључка, да одређене врсте музике и звука дјелују различито на животну енергију човјека. Све донедавно многи су игнорисали, да би избор музике могао бити толико пресудан код развоја психофизичких способности, а што би имало директан утицај на енергију човјека.

Роберто Асагиоли, италијански психолог, већи дио својих теорија темељи на претпоставци да музика може бити и лијек и узрок болести.

Ханс Џени је отишао корак даље и у својим истраживачким радовима показао да специфичне вибрације које се испољавају кроз музику у одређеном времену у простору, производе сложене тродимензионалне форме које веома подсећају на једноставне облике живота.

Музиколози су пронашли везу између музике и психе, тако да на примјер, Вагнерова музика дјелује депримирајуће. Вишесатним слушањем ове врсте музике може да дође до нарушавања менталне хигијене и одређених енергетских поремећаја.

Штраусови валцери подстичу на сањарење, док Бетовен тјера на размишљање и напрезање на-

ших интелектуалних способности, па самим тим уз присуство ове музике боје ауре попримају јарке боје, а што је веома позитивно за самог судионика.

Фолклорна музика, пак, буди организам и тјера на игру и ослобађање вишке енергије, а што је веома корисно код хиперактивности. Рок музика и хард-рок дјелују деструктивно на слушаоца, а на животној енергији долази до изразитих промјена, тако да боје ауре постају замућене и сивкастих тонова.

Искуства се разликују од човјека до човјека, па се тако и промјене на енергији у току слушања музике различито испољавају.

Приликом извођења Вагнеровог „Тристана“ два диригента су се онесвјестила, док је трећи подлегао срчаном удару. На основу ових догађаја можемо закључити да нас одређена врста музике може довести у погубна стања.

Испитивање дјеловања музике на биљке је већ дуже времена предмет интересовања научника, што се најбоље може видјети из књиге «Тајни живот биљака» ауторског тандема Томпкинс и Бирд. Још далеке 1950. године индијски

ботаничар др Синг, испитивао је мимозе и ставио их је у двије коморе. Биљкама у једној комори пуштао је свакодневно индијску „бага-музику“ (национална класична музика). Након 14 дана установио је да мимозе знатно брже расту од оних које нису слушале музику.

Група америчких ботаничара дошла је 1970. године на идеју да биљке изложи утицају тонова.

Као узорак за испитивање узели су филадендрон, гарденије, парадајз и кукуруз. Подијелили су ове биљке равномјерно у три групе и ставили их у три посуде у којима су владали исти услови.

Биљкама у првом кавезу пуштали су сваког дана по осам сати тон „Ф“.

Другој групи, биљкама је презентирани исти тон, али у трајању од три сата и то у прекидима.

Након три седмице, све биљке из прве групе су угинуле. Друга група, насупрот првој, била је веома напредна и изгледала је боље од биљака у трећој контролној групи.

Биљке које су биле изложене Хајдну, Брамсу, Бетовену и Шуберту расле су интезивно према звучницима, а поједине су се са много љубави обавиле око звучника.

Међутим, биљке које су биле изложене рок-музици, расле су у супротном правцу, просто су бјежале од звучника и пењале се по глатким зидовима кавеза.

О свом истраживању они даље кажу: - Биљке уопште не подносе бубњеве, док Бахову музику на оргуљама веома воле.

Најбоље реагују на индијску „рага-музику“. На кантри-музику остају равнодушне.

Биоенергетичар
Вито БОЈКОВАЦ

ПРОГОН ПИСАЦА ИЗ САРАЈЕВА

(Рајку П. Ногу)

Побјегао си од јада, смрада и тамнице,
(да завичај никад више ни у сан не сврне)
као курјак, са свог брда прогнан у равнице,
туђом шумом зазирући и од кротке срне...

Караказан никад себи халалити неће
(док зло учи да полети из сваког дјетета)
што ти нису русу главу бацили у смеће
измећари, башибозук, биједа новог свијета...

Па и кад су са Злом у чвор свезали заставе,
криком првих пјевалица у генетском ходу;
е, да би нас све прогнали преко Дрине, Саве;

гракнуо је башибозук на Нојевом Броду,
потур-тице грабљивице у Крлетки Страве:
ко ће да им, без нас кужних, дотурчи слободу...

ЦВИЛИ ДУША ПОБЈЕГУЉА

Мирбожи нас Јуда Нови крвожедним алак-пјевом,
да нам не би мушки снови проходали Сарајевом
и да никад женик с женом прву радост дјечјег плача
не слави ни у згаженом руху сеја удавача...

Потур-геца дин-ђетићи гоне нас из завичаја:
лете празни креветићи – старији од обичаја
и све свето начето је и са душом у завади;
Отац и Син да утроје зло којим се Тродух слади...

Катил-братство суди, дрско, евромисом бисмилаха:
изгон свега шта је српско, из бошњачког живог страха
у беспуће хладно брдско – мирна Босна, а без Влаха...

Из даха нам изгнаничког цвили душа, и бауља
као ноћник с неба личког, као гусле – од оргуља:
Свијет мирбожи Нови Хичкок срб-лелеком побјегуља...

СЈАЈ ПЛЕМЕНА

На Тропољу Сјај Племена сабор чини – пјева Бена

цијелим тијелом, сред Смртишта:
не може нам нико ништа...

Рај-шминкерај свих идила:
Баја-вожд, лик крокодила;

пресвлачи се у Тробога побратимства разбратнога...

Сјај Племена – помен чини славној нашој Безгробнини

у загробној мјесечини;
и све то због нас, до јаја,

који смо сад, у дну Раја,
свегробни – због свих тих баја...

ПОНОВО СЕОБА

(Дејтонска сеоба српских гробова из Сарајева 1995/96)

Пречицом до небеса, сазвијежђу Оног диља
путује пуна кеса коначног изобиља;
склања се плод у жилу стабљике срасле с пањем,
сазрео на страшилу, вјековним опадањем...

То Срби у беспуће, као уз криву дрину,
веслају да се скуће у Божју завјетрину;
путоказом у доња Сазвијежђа за све жртве
крвавог безакоња: само да скуће мртве...

И да, кад виде гдје су, махну Сотонској Радњи
и свима који јесу помогли им, у патњи,
да товар срца снесу у Рајски Сугреб, задњи....

Богу се гаће тресу – правда је код Уморца...
Стало је све у кесу... И осмијех па-лог борца!
У Земном Занебесју ручни радови Творца...

НЕБЕСКА СРБИЈА

Ни Бог не зна чије смрти смо ми мрве,
јер – у злу пречи је мир Силе Трок-рве

од Народа који слави туђе жртве,
а своје не броји, ни живе ни мртве...

И Бог, у злу преком, као да нам кроји закон србосеком, правду да утроји:

Срби, и у Рају, сви под исту тогу;
у сваком случају – без глава, и ногу...

А, није нам лоше – како је живима, згрнутим у ћоше ћоравих видима,

у Хагу Милоше, Рашо у Брдима...
Није лоше – змију у Зломе Видину

не могу да скрију Мирци, док не збрину
и Нас Небеснике у Божју Истину!_

Недељко Бабић

Госпојински збор код манастира

Када први пијетлови најавише краздање над Змијањем не часећи часа ђипи из кревета Рајко Јарић, узбуђен што освану недјеља и велики светац Госпојина. Данас ће на збор, највећи и најважнији у години, код манастира Гомионица. Помисли хвалим те Господе, што свану, прекрсти се три пута па изађе пред кућу да небо и земљу осмотри и да види какво ће вријеме бити. По трави блиста роса, небо чисто и модро а благ повјетарац се игра лишћем брезе што је он посадио да му шапуце пред кућом. Крупна црнокоса момчина од 23 године, са лијепо извајаим лицем са очима модрим, савршеним носом испод којег су уредни бркови на које је сваки момак поносан. Крену ка штали да Вранцу напуни струњицу зоби, на десетак корака од штале осјети га љубимац ждријебац Вранац који зањишта слутећи да је освануо дам велике трке. А коњ лијеп витак црне длаке са бијелим биљегом на челу, престаде грицкати дјетелину коју му је синоћ Рајко накосио тихо њишти јавља се и радује. На зиду штале од дебелих храстових брвана висила је изгланцана коњска опрема, кожно официрско седло, узда, дизгини, стремен и мамузе што их скупо плати ал се не каје јер такве опреме на цијелом Змијању нико нема, а ни оваквог Вранца липицанера по којег је док је још ждријебе био чак у Славонију ишао да га купи.

Некако му у мисли дође упоредба овог његовог Вранца и Лујиног бака Јаблана, данас ће Вранац част породице бранити, а он је дубоко убијеђен да ће одбранити и побједу однијети. Насу му пуну зобници зоби помиловаистимареног коња којег је синоћ два сата тимарио па загледао сјаји ли се и има ли му се длака и још шта средити и дотјерати. Сјети сеи Дората коња којег му је покојни отац јахао а који се у њиховом домаћинству и ождријебио, који је послјије газдине смрти осам дана ко сапет стајао и њиштао уз свјезу газдину хумку, одбијао храну и тако и крепао са главом на газдиној хумци а то се по цијелом крају прочуло и о томе се и данас и може се чути причаширом Змијања. По повратку из Великог рата окићем ордењем десетак година му је отац Дората јахао широм Крајинеи побједе носио, био је сточни трговац па селима крастарио и стоку за краљеву војску куповао. Нек имје лака земља и оцу и Дорату помисли у себи. Ево он је сада као отац а овај Вранац као вијерни Дорат. Послујући око спремања коња Рајко се у себи Господу молио да овог збора љета господњег 1931. побиједи и славу у кућу поврати. “Даће Бог милостив је Господ”, шапутао је у себи, дубоко вјерујући у то. Када се увјери да је коњ и опрема онаква какву жели врати се у кућу, мајка већ умала а са врата га дочека мирис домаће погаче коју је пекла. Мајка је управо мијешала цицвару, а

на столу је чекало и других јела, сир кајмак, суво месо, јер данас је њеном једињку важан дан, па да га мајка нахрани и одјене као што великом збору и приличи. Прије неколико дана из Бањалуке је донио нове јахаће чизме које му је по мјери направио најбољи обућар надалеко познати мајстор Малиновић угледа их онако сјајне и лијепе. Ви ћете се данас видјети на ногама мојим а ја ћу побиједу однијети.

Сједе да доручкује па упита мајку: “Када ће потебе наићи тетка и тетак? Ја ћу прије ићи, ви ћете колским путем а ја ћу преко брда и ливада, да коња сачувам тврда пута и прашине”

“Наиће по мене обе сесте и зетови, а итвоја сеја ће данас доћи манастиру, поручила ми Милица да ће сви доћи. Имаћеш свога рода, тетке, сесте, зетове, и сестрића све троје. Боже мили колико би ти се покојни отац радовао да те види у трци он је за трке да кажем живио и увијек на зборове одлазио а ево данас ћеш ти наследник, једино му мушко дијете његовим стопама”, говорила је мајка као да се вајка.

Заврши Рајко доручак па се обуче на ноге јахаће чизме, у које стави ногавице уских јахаћих хлача, па бијелу кошуљу са модрим змијањским везом по прсима. Опаса се широким кожним каишем за који задјену прелијеп нож са тучетом свјетлуцавих драгих камења, који му је од оца остао, који како се причало вриједи

пар добрих волова. Нож је специјално исковао најбољи варсцарски ковач уочи оног Великог свјетаког рата по надуждби његова оца. Овакав нож је амајлија и не носи се више од два три пута годишње, око Божића кад се пали бадњак и на уранак, , Васкрс и на збор код манастира. Дуго је остао у штали седлајући коња , полако као да олтар иконопише, све доведе у ред па га изведе пред шталу да га види под јутарњим сунчевим зраком, да му се диви и њему и опреми која га украси. Када све добро сагледа бљеснуше му од очи, јер је све онако како треба да буде.

“Мајко молим те благосовиме, па да идем”, повика Рајко.

Из куће изађе старица , ведром лица приђе сину ухвати га за обе руке привуче себи пољуби гатри пута и шапну .

”Господ те драги благосовио сине, са срећом”.

Крену Рајко из двориша водећи Вранца и убрзо замаче у густ љескар испод куће. Ишао је одмјереним кораком , а кад изађе на чистину загледа се тамо ка манастиру куд је намјерио и поче у себи да ствара слике, народа на збору, и трке која га чека и вуче да што прије стигне. Није ишао колским путем већ све неким пречицама преко ливада кроз поља и послуже сат и по хода угледа обресе манастирског комплекса највеће светиње Змијања. Лице му доби озбиљнији израз, јер није шала тој светињи ићи данас на Госпојину, јер ће цијела удолица око манастира данас киптити од људи, зборача , из цијелог овог планинског краја. Ухвати сам себе како непримјетно шапуће молитву, осмјехну се а лице му сину . Куд год погледаш виде се

људи који хрле манастиру, шкрипе воловске и коњске запреге, однекуд се чује пјесма парајући ово свето јутро. Када се спусти уз бистар поток који уз манастир тече узјаха коња и лаганим касом дојаха до зицина који опасују светињу. Народ пристиже а манастирска звона позивајуна литургију која ће ускоро почети. Свеза коња за криву јошику, пољуби врата светиње прексти се па ступи у порту. Управо су свештеници излазили из конака предвођени светим владиком и упутише се ка цркви. Народ из поштовања утихну, а јека звона милозвучно објави да литургија почиње.

Из мале цркве се зачуше прве ријечи свештеника. Ускоро из цркве се осјети мирис тамјана који се прошири на голему порту манастирску а из цркве се чула литургиска служба, Рајко помисли: Хвалим те господе , гледај како ови

моји врлетни Змијањци нијемо слушају молитву ко би то реко, да се овако преобразе, од оних грубих и пријекних људи у јањце божије кад у цркву уђу и кад свештенство молитву чита. Помисли како је овај манастир уствари олтар коме се клањају, несвјесни колико га воле и поштују и никада о том као ни он не размишљају али знају шта треба чини и како се Господу поклонити. Потраја литургија подуго а њему се учини тако кратко да се зачуди када заврши, толико се био у молитву занио. Пред цркву изађосе владика свештеници и сеоски кнез који се огласи. “Браћо и сестре Бог вам помогао, вама и свима другима ма гдје били. Ево да вам кажем да смо се захваљујући нашем Светитељу и ове године окупили око овог нашег храма да славу манастирску прославимо да се у здрављу и срећи Господу молимо за сав наш народ. И ове године ћемо имати трку коња биће доле уз поток стаза је као и предходних година и нека се коњаници припреме за старт је за пола сата. Молимо вас јахаче да трка буде фер и да се достојно понашате и нек вам је свима од Господа благословено”.

Убрзо из цркве изађе повећа група младића оних који ће у трци учествовати, и упутише се коњима који су повезани у хладу око потока грицкали из зобница. Рајко приђе свом Вранцу, помилова га по врату и сапима, притеже колане намјести стремење, притегну и кускун, па га узне за узду и крену према мјесту старта.

Око светиње са свих страна слијежесе много свијета а кад угледаше коње који су на старту кренуше по навици према циљу трке. Чули су се

разни коментари, два брката горштака се кладе да ће баш његов миљеник побиједити, викали су и били сигурни у побједу изабраног.

Јахачи приђоше стартној црти, из секунда у секунд расло је узбуђење, Рајко, био је миран, прибран а Вранац је стајао мирно мало ко незаинресован за догађаје који следе. Трен касније из порте изађоше свештеници предвођени владиком, који са дивљењем осмотри коње и јахаче, а на лицу му осмијех што га је Господ наградио да види те поносне Змијањце, тврде и пркосне а опет благе и разумне поредане по стартној линији.

“Јунаци ево вам мегдана а на њих сте и ви и сви ваши стари навикнути, борите се јуначки, поштено, крећете када игум на знак. Ко побиједи, остали да му приђу и честитају ово је борба у којем ће само најбољи јахач и коњ побиједити, а ви покажите ко је најбољи међи вама. Игумане са божјим благословом дај знак да трка почне. На стартну линију дође ситан игуман са дугом сиједом брадом па упита јахаче:

“Дјецо моја, јесте ли спремни за трку?”

Игуман се склони у странупа даде знак да трка може почети. На лицима јахача нестале оног исчекивања сада су већ мислима били дио трке. Ждријепци јурнуше, у трену се подиже облак прашине са сувог пута, а њиме су јурили у грчевитој борби најбољи јахачи и коњи цијеле Крајине. До прве мале кривине или одприлике четвртине стазе јахали су сву у групи, још нико није имао предност. Замакоше иза кривине одоше према окретишту а народ истезе вратове да би видео ко ће се

први појавити. Одједном иза кривине се појавише три коња упоредо по ширини стазе па онда само за коњску дужину или двије и сви остали. Тражио сам очима Рајка видим га у првом реду крајњи десно. У наредних 200 - 300 метара сви су јахали као и на појављивању иза кривине а остало је само још четвртина стазе. Рајков Вранац ближећи се циљу поче издвајати за цијелу дужину од осталих коња а када пројуреше крај капије богами био је у вођству за двије коњске дужине. Иза њега крупан бијели коњ и јахач који је готово стајао у седлу су се трурили да га пристигну. Одупре се Вранац насртају и Рајко први стиже на циљ. Зачу се неописива галама, цика, вика и радовање оних којима је он био одабран да би могао побиједити, ликовали су, радовали се, вриштали, а богани и чуше пуцњи из кубура. Како је нагло почело узбуђење не смири се тако брзо, радовали се Рајкови навијачи, кружила од руке до руке флаша змијањске шљиве изачу се отегнута змијањска ојкача у част побједника. “Ој Змијање неби те волио да се нисам на теби родио”

“Е аферим свима а теби јуначе који побиједи, честитам. Сада, ако сте коње одвели у хлад и раседлали, сједите под ладару освјетите сеи чујете ријечи нашег владике” рече Игуман који их дочека пред ладаром. Јахачи удоше па посједошена широке клупе један до другог, ћутали су и чекали владика, који се појави у пратњи игумана и свештеника.

“Соколи моји до мало прије сте били љути противници, а од сада и за сва времена будите пријатељи и браћа јер имајте

једни друге ви сте ниска од бисера коју чини више бисера, а ви сте бисери овог нашег напаћеног Змијања. Хоћу да вам кажем да је јединство народа највећа потреба за сва времена, то упамтите. У то име живјели и хвала вам што величате ову нашу светињу ивјерујем да ћете срцем цијели живот бити уз њу. Благослов свима вама а побједнику и награда. Господ да вас чува и вас и ваше породице”, изрече Владика, о ни поустајаше и прилазе руку да му пољубе. Игуман манастира као старијешина светиње побједнику трке дарова красан крист израђен монашким рукама, свилену кошуљу и везен пешкир са мотивима плавог змијањског веза.

Одмиче дан већ је било и подне када Рајко окићен даровима пронађе мајку, сестру, њезину дјецу, ујаке, стине и тетке који су на простртим пољавима нашли хлада уз поток надомак сеоске школе. Жене поставиле уштипке пите, печење, суво месо а стрина и печено пиле да будена центаралном мјесту јер је овдје најстарија од фамилије. Кад приђе Рајко сви скочише да га грле, љубе, жене богами и заплакаше од среће. Стара мајка синастиснуу загрљај па шапуће му нешто само њој знано. Посједи Рајко мало са њима, презалогаци па устаде да иде збором прошетати како им рече. Шета Рајко кроз народ загеда се у дјевојке, а у њега сав народ јер је данас то својом побједом заслужио а богами и изгледом и држањем. Одмах уз зид манастира спази групу дјевојака а међу њима угледа једну црнокошу љепотицу што јој је ко рука дебела плетеници низ леђа палала. Задржа поглед

на њој, а она као да то осјети полуокрену се те јој видје и прелијепо округло лице, са крупним црним очима.

Нешто из њега као да му рече ево ти Рајко суђенице и животне сапутнице, ум га њој повуче а ноге укочене кораке ка њој слуте. Сможу снаге да се одупре наглој жељи јер трпити је научио, продужи ал се три пута окренуо да је запамти. Даље је између народа пролазио, који му је на сваком кораку честитао, а он је мислио само на ону дјевојку, хоће ли је гдје угледати, силан народ је овдје, можда је више нећу ни видјети, мучила га је мисао. А онда сунце му грану јер у сусрет му је ишла она, како помисли суђеница са још јеном ситном дјевојком. Погледа је онако испод ока она стаде и тихо прозбори:

“Честитам јуначе”

Неговори одмах од силног узбуђења само му се лице у широк осмијех развуче а очи му блеснуше. Сабра се па изусту: “Хвала љепојко, како ти је име”.

“Ја сам Анђелија, ако хоћеш да знаш “А ти ко си и одакле си, реци ми?”

”“Ја сам Рајко Јарић из Голеша доњих ако си за то село чула”, изрецитова већ охрабрани момак.

“Како да нисам чула, имам доле удану тетку у Дамјановиће, и била сам са матером код ње”, рече Анђелија гледајући га нетремице у очи.

“Кад си ишла тетке прошла си крај моје куће, наше су куће доле испод Дамјановића одмах изнад ријеке Сутурлије, у оном пристранку, како ти је име тетке и тетку том у Дамјановићима” упита Рајко док су шетали. Придружи се њој и колегици која рече да се зове

Зорка па наставише упоредо шетатидући кроз силни народ.

“Ено ми тетке и тетка знаш ли их”, показујући руком према потоку гдје су на простртој пољави сједило двоје људи са дјечаком од три четири године.

“Знам га он је мој комшија и пријатељ само је три година старији од мене”, збуњем рече Рајко.

“Видим да га знаш па хајде да се поздравимо са њима”, стидљиво предложи Анђелија.

Приђоше, човек крупам и кошчат скочи на ноге ширећи руке да Рајка загрли а одмах уз њих се и Анђелија грлила са тетком.

“Ма одкуд вас двоје заједно, Славим те Господе, најбољи момак из мог села и најљепша и честитија дјевојка на збору, моја јој је жена тетка”, једрим гласом као да рапортира говорио је онај коме приђоше.

“Сада смо се упознали видм кршна дјевојка, па ми се допаде”, тихо на ухо пријатељу рече Рајко, док су се Анђелија и теткаи даље присно грилле и нешто шапутале.

Понуди их домаћин да сједну, што обадвоје са радошћу прихватише и ево од тада до данас сједе за својим столом са старом мајком и њихово троје дјеце Миодраг, Радован и најмлађа Веселка а минуло је осам година од дана сусрета на Госпојинском збору код манастира. Промисао Господња како би то стари Змијањци рекли споји што нико раставити не може хвала ти Господе.

Видосав ЂУРЂЕВИЋ

МАТИ

Када сунце зађе за Голу косу
И зраке задње кроз гране проспе
Под шумом кућа и мајка сама
Над селом ће брзо да падне тама.

Сумрак је први у кућу гони
Тишина пуста у штали Ђулова звони.
Гаров је будан на ноћној стражи
У ње кутија у руци и нешто тражи.

Разгледа слике и пусти по сузу коју
Сачувај ти Господе дјецу моју
И тако љуби слику по слику
А поглед упрт у шпорет и варенику.

Родих вас дјецо у тешко вријеме
Леђа ми сави терет и бреме.
Издржаће мати, нека је добро вама
Рађала вас и подизала а данас сама.

БАДЊЕ ВЕЧЕ

Ноћас сањам диван сан
Да је данас Бадњи дан.
Видим оца како бадњак сијече.
Мајку како чесницу пече.

Вечерас је Бадње вече
Стара мајка тихо рече.
Немој нигдје планирати,
Са браћом ћеш пијукати.

Нас је дјеце било више
Видим мајку да уздише
Забринута мени она
Нема пуно ни бонбона.

Тад је свега било малоље
А у души благостање.
Нема више моји мили,
А скромна смо дјеца били.

Данас кућа пуна свега
Хвала Богу тако треба.
Није ко у мајке моје
Дјеце данас једно двоје.

ПЈЕСНИК

Ја пишем пјесме онако из душе
Ко пушачи страсни кад дуван пуше.
Оне су моја душевна храна
Ко некима она пакла дувана.
Пјесме су моје лична ми карта
Нису епу ни око врата
Оне су у мени негдје дубоко
Писане срцем и мокрим оком.
Срце са њим осјећа, каже,
Вјерујете оно никада не лаже.
А теме могу да буду разне
Битно је да нису из душе празне.
За сада их пишем на свом профилу
Можда за неке и нису у стилу.
Битно је да носе поруку неку
И да буде нешто у човјеку.
Пјеваћу селу и и својим људима
Док ми куца срце у грудима,
Ја волим завичај и људе своје
И они су дио душе моје.
Ако вам пјесме оставе утисат јак
Ви ми дајте поуздан знак
Да подигнемо нешто на ниво виши
И и да порука буде пиши и бриши.

ЋАЋА

Године иду, а коса ми сједи
Сјећање на тебе никад не блиједи
На срећна времена филм ми се
враћа
Све више и више недостајеш ћаћа

Осјећам мирис „Београд“, цигаре
Пред кућом видим опанке старе
Тамо гдје си ти стао твој син поче
Све више и више недостајеш оче.

Знао си пити с друштвом до зоре
А мајка будна и мисли је море
Да пијан не пробудиш мене и брата
Све више и више недостајеш тата.

Увијек си знао најзадњи јести
Изговор је био да чујем вијести
Лажем ли мајко, молим те реци
Хтјео је да буде довољно дјечи.

ПОЛОМ

Док облаци тмурни над градом пло-
ве
Завичај родни себи ме зове
Дођи ми мили за Духове свете
И самном замијени туђине клете.

Облаци стадоше на један трен
Фали ми мајка и заглај њен,
А онда киша крену у пролом
И док ме кваси мислим на Полом.

Полом је гнијездо у мом крају
Полом је рај у завичају
И док киша пада све јаче
Завичају пјевам, а душа плаче

Питам се тако мокар до коже
Чему све ово Господе Боже
Знам да људи не могу без воде
Знам да су срећни тамо гдје се роде.

Миленко ТОМИЋ Чоп

О аутору

Миленко Томић – Чоп рођен је 27. марта 1971 Књучу. Основну школу завршио у селу Врбљани, а средњошколско образовање наставио у Сарајеву гдје је завршио Жељезничку техничку школу. Послије одслужења војног рока који је провео служећи отаджбини на албанској граници, одлази у Београд, на наставак школовања.

Збо ратних околности до којих је дошло 1991. напушта Београд и прикључује се Војсци Републике Српске у којој остаје до 2001. године и у из које одлази са чином капетана и започиње нови радни однос у својој струци на Жељезницама Републике Српске.

За вријеме службовања у Војсци РС и раду на Жељезници, више пута је због изузетног залагања похваљиван и награђиван. Ожењен је има два сина на које је изузетно поносан. Живи и ради у Бањалуци а ово му је прва збирка поезије коју на наговор пријатеља објављује, јер цијели живот из њега излази поезија, па је дошло вријеме да буде позната и широј јавности. Иначе врло честит домаћин и узоран грађанин са израженом цртом родољубивости и њубави за свој завичај.

СЛОБОДАН БОШКОВИЋ

КАСНО ЛЕТО

За нама осташе песковити спрудови и гола сећања
 Камено уобличене рибе и косовско бело камење
 Просуто око путева као прастара клетва. За нама
 Ступаху кратке љубави и смрти и ужарена сунца
 Мртве и подневне смешне сенке пуне туге и лишћа
 Вечност је кратка за ткива икона за лепе монахе
 Који нам гледаху по ходу и очима будућност
 Вечност се колеба како да нам препречи повратак

Знао сам да једном морам постати прошло
 Једино нисам знао кад ће ме звати најљепше фреске
 Које сам смислио у тренуцима тајне љубави
 У свежем залету лепе игре док сам мислио о теби
 Тада смо по први пут свесно умирали чисти до бола
 И опет оживљавали кроз травке и златни песак
 Који је попут сунца клизио низ наша звучна тела

Било је време злата и вреле бакарне светлости
 Гореше друмови смехом и ситно камење ко пчеле
 Вриштале су траве од сунца и девојке купале младост
 Горе на изворишту реке у окриљу сутонске сете
 Молих те тада да смислиш за нас звездано време
 Смислиш живот од кога би смо градили пламене игре
 Плакаше твоје тело чедни пориви гореше даноноћно
 Јер беше време клонућа и твоје прве семене ноћи
 Са складним гласом крви у сенци немањићке богомоље
 Испод древних портала светих фрески и крстова
 Било је време буђења и време сновитих узлета
 Да се и глас ветра уграби без стида од живота

Низ јарку светлост точи мед лелуја младо јутро
 Пуно вјетровитих боја смеха и жељене ватре
 Што долази с југа од палми чемпреса и мора
 Пријатељи рекоше ружне речи о твојем телу
 Они смислише ноћ да изгубимо грозничава лица
 Они смислише дан како се не бисмо састали
 Они говоре треба се по цену смрти стидети с вечери
 Кад чула играју младошћу кад лепе птице
 Певају једино о љубљви међу корењем кад
 Зобљу коштаве сенке и осветљавају пут неприсутан
 Којим најкраће стижемо до себе ивицом тишине

Вечерње сунце потања у голуздраве сенке
 Не даје топло тело заљубљеном свемиру
 Јер магла расте из траве шуме и питомог језера
 У коме одувек тражимо слику своје љубави
 Неко у нашем присуству опсова дечанска гробља
 Моје ружно лице и светле ноћи јединог свештеника
 Који се слатко смејао што му се младост враћа
 Док ми исконски љубимо дане који треба да дођу

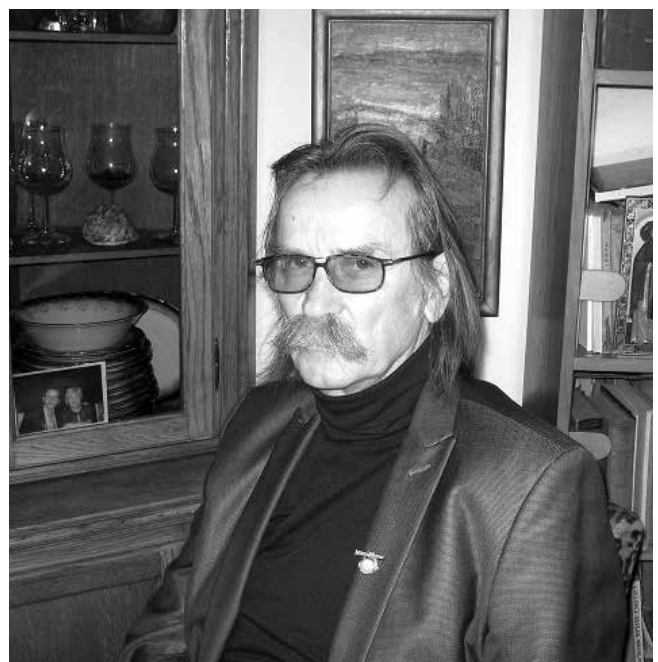
Ако смо тренуцима лепоте заборавили да је пре нас
 Постојала вечност које се увек с nelaгодношћу сетимо
 Ако смо из снова сасвим избрисали чедно време
 Нечујне узлете до смисла и брже падове једне девојке
 Њено од пене тело са бојама складних звукова
 Који крепе мртваце и васкрсавају и оживљавају крстова
 Ако заборависмо забрањене плодове и њено жуто цвеће
 Што је ноћима лепила на мој дан на моје голишаве очи
 Онда све то позаборављасмо и крв се у нама разлиста

Изабрасмо чисти извор сјаја у име голишаве свежине
 За бескрајне трајности између две вечне вечери
 Које нас носише на север и опет вратише југу
 Међу звучне песме међу трубе и лепе певаче
 Што се обрћу певањем ка сунцу и изгубљеним данима
 И красноречивој планети која обећава млеко
 Справљено од лековитих трава и модрог цвећа
 Ако заборависмо све што нам донесе прошлост
 Онда то учинисмо у магновању једино због нас

Бежасмо од света као вечерњи лептири
 По голишавим трговима и алејама дрвећа
 Које није расло само за нас и наше пробужено лето
 И клесмо се себи верношћу у очи и тело
 Одлетесмо у забрањени свет у љупко воће
 Што га наслаже као сенке тихи заборав
 Ноћни путници због нас упознаше земљу
 Тражише изгубљено смирење на трачницама лета
 Поцепаше речима простор и сунце бацише
 У наше вољене очи. Хтеше да ти краду слику
 Твоје очи потрпају у крупне хепове да бесмисао
 Упознаш као што си упознала свој живот
 Нисам им дао да грле и љубе душу и тело
 Који ме греју ноћима док скитам по месечини
 Јер сами красмо свежину и неме кругове
 У које се топише некад давно жива мора

Ја певах виђење и сусрет с твојом обалом
 Уз које се болно приљубише сва моја чула
 Певах ко некад кад ти ниси ни знала
 Да са мога језика одлазе речи топлих и пламних боја

Онда се вратисмо лепоти и биљу које лечи
 Док су друмови врештали и клали месечине
 Осетих да нешто тешко попут спржене земље
 Сише немилнице моју узиграну крв
 Рекла си - време а ја опет умирах од љубави

КОНТРАЕВОЛУЦИЈА

(сатирична поезија)

СТАДО

Овде сам већ једном рекао Богу плакат
помоли се Господ над босанским
лонцем
гледајући стадо које слути вакат
у којем ће људскост да се чува кон-
цем...

Босна моје дивно чедо заблудјело
вољом лудих глава откинуто с ланца
са свијећом у руци чека на опијело
и мермерну плочу коју киша гланца.

Овдје свака игла зна с којег је бора
пала у неповрат вјетром бичевана
овдје свака овца зна стазу до тора
из којег ће блејат до судњег дана...

Осмјехну се Господ док замиче ста-
до
у свој ноћни брлог загрејан од блеји
и промрља Збогом моја лажно надо
какав беше народ такви корифеји.

НАШИ ДАНИ

(...добро нам је да не може горе...)
(В. П. Дису)

Пресипамо из празног у шупље
да нас воде бирамо најтупље
дјецу уче понајгори ђаци
ход уназад наши су помаци.

Три државе послали смо Богу
испред школе пајкан ваља дрогу
у миру се топимо ко иње
вазда спремни за смрт и колиње.

Храна нам је препуна хормона
преко ноћи он постаде она
строгим центром у паради газе
разноразни акрепи, наказе...

Свака шуша може бити ктитор
јуче лопов данас инвеститор
суд одавно по праву не суди
већ по томе ко више понуди.

Залихе нам све тање и тање
множимо се а све нас је мање
мушка чељад данас на то спала
да користи разна помагала.

Овдје може да стигне до трона
само дама сва од силикона
по угледу на пјеваљке голе
дјечица нам замрзила школе.

Свештеници возе мечке нове
то се данас аскетизам зове
до љекара не можеш без пара
предубока ова наша бара.

Од душмана са све четри стране
државу нам дезертери бране
борци око контејнера круже
од државе чекајући уже.

Све друштвено nestало због пљачке
плата фртал корпе потрошачке
све паметно оде у Европу
дочекасмо апсолутну тропу.

Стога ако с' кано устајати
ти се Дисе сињем мору врати
и поздрављив од нас сиње море
добро нам је да не може горе.

AMERICAN DREAM

Сањали смо америчке снове
сањали смо и још увијек снимо
шта ће бити кад снови отплове
шта ће бити кад се пробудимо?

Ко мачићи слијепи од рођења
бауљали и тамо и амо
ништа не би од нашег успења
шта ће бити када прогледамо?

Гледали смо западне ко Бога
дивили се и оном што нису
а сте стране стигла само нога
сисали смо али нисмо сису.

Као сјене тапкамо у марку
кроз кредите жељни туђе власти
сами себи ископали раку
сами ћемо у њу и упасти.

НЕ ЗНА КАТАР А НИ ЧАД

Не зна Финска ни Канада
какав овдје закон влада

не зна Бутан а ни Лаос
какав овдје влада хаос.

Не зна Турска а ни Грчка
шта се овдје стварно брчка

не зна Ирак а ни Бразил
колико нас тражи азил.

Не зна Пољска а ни Чешка
да је наша судба тешка

не зна Чиле а ни Куба

да смо стигли на руб руба.

Не зна Јапан а ни Перу
колико нас наши деру

не зна Либан а ни Мали
колико смо ниско пали.

Не зна Катар а ни Чад
какав овдје влада јад

не зна Тунис ни Џибути
да будућност на зло слути.

Не зна Фици а ни Малта
да нас свака шуша шалта

не зна Нигер ни Боцвана
да нас воде сишли с грана...

Не зна Јемен ни Панама
колика је овдје тама

не зна Бенин а ни Того
од нас оста само лого.

ПОЉУБАЦ

Тако је добро што нам није добро
јер ми никад нисмо ни знали за
боље
мало ко да није зелен бостан обро
овде где брат брата за низашта
коље.

Посебно смо срећни што нам није
горе
мада тешко горе може да нам буде
водиле нас напред свакојаке ћоре
ако нису ћоре онда јесу луде..

Дизали смо српске вође у небеса
држали на зиду уместо иконе
увек били орни кад затреба меса
глуви на звоњаву звона која звоне.

Али наше вође нису биле вође
већ глумци рођени за ситније роле
мада све то знамо никако да прође
љубав према вођи што нас цима до-
ле.

Сад смо ту где јесмо ако не и ниже
с главом што се дави у сопственом
муљу
с новим ћемо вођом бити зеру бли-
же
да љубимо себе у сопствену буљу.

Миладин БЕРИЋ

Признање младој умјетници Евити Бојковц из Дервенте

Допринос афирмацији пјесничке ријечи

Културно-издавачки центар „Српска кућа“ из Пожаревца додијелило је Признање младој умјетници, пјесникињи, сликарки и музичарки, Евити Бојковац из Дервенте „ЗА ИЗУЗЕТАН ДОПРИНОС АФИРМАЦИЈИ ПЈЕСНИЧКЕ РИЈЕЧИ МЕЂУ ДЈЕЦОМ И МЛАДИМА“, а поводом Међународног да-

на поезије и дугогодишње сарадње.

„Културно-издавачки центар „Српска кућа“ је основан као институција да својим радом допринесе очувању културе, традиције, духовности и обичаја нашег народа“, ријечи су приређивача Братислава Голића.

„Тим ентузијаста који раде при културном центру, направио је и реализује неколико пројеката који имају духовни, образовни и такмичарски циљ“ - каже и да су схватили да развијеност једног друштва није питање технологије, нити тржишта и новца, него културе.

Ова издавачка кућа је на Међународни дан поезије 21. марта прије 18 година осмислила и покренула пројекат „Сто младих талената–поезија“ који је био намијењен дјеци основних школа у Србији, а пјесме талентоване дјеце и омладине штампане у зборнику радова.

Мото ове издавачке куће је: „Ријечи лете, написано остаје“.

Књижевник и приређивач Братислав Голић, радећи на афирмацији младих писаца, добитник је многих признања и награда из области културе и књижевности.

Сваке године се објављује нови зборник књижевног стваралаштва младих Србије и дијаспоре, као и зборник књижевног стваралаштва младих Републике Српске.

У овогодишњем зборнику је заступљена Евитина пјесма под називом „ПЈЕСНИК“.

Ал.С.

ПЈЕСНИК

Пјесник је сваки
необично биће,
из чије маште
врт стихова ниче.

У његовој глави
дешавају се чуда,
идеју за писање
он налази свуда.

Он опажа детаље
и њима се диви,
и слободан к’о птица
на свој начин живи.

Његова стварност
снова је сплет,
он има свој мали
уникатни свијет.

Пјесник је умјетник
који у пјесме претапа ријечи,
и њега на његовом путу
не може нико да спријечи.

Евита БОЈКОВАЦ

„ПЕЛАГИЋЕВ РУНОЛИСТ“ Мирку Вуковићу

Жири у саставу: Ранко Прерадовић, предсједник, те чланови: Душко Ж. Поповић и Новица Телебак, књижевну награду „Пелагићев рунолист“ додјелио је за прошлу годину књижевнику Мирку Вуковићу из Челинца. Поводом награде Вуковић је рекао:

- Као неко ко је заувјек обузет ријечима, ја ни поводом вијести да ми је припала награда „Пелагићев рунолист“ не могу а да се не поиграм ријечима и њиховом етимологијом. Рунолист зову и „лављом шапом“, а ја сам својевремено објавио књигу „Лавље риме“ и на концу њеног епилога написао: „Омађијан сам унутрашњим, или, како то радије кажем, ЛАВЉИМ РИМАМА. Лав риче, али

и преде – умилно, мачећи. Оба пута римује, зар не?“ Предем, ево, на вијест да сам добитник ове награде. Можемо то рећи и на други начин. Средњевјековни Физиолог, пишући о лаву вели: „Кад лав спава у својој пећини, његове очи су будне.“ Французи, пак, рунолист зову, између осталог, и „сребрна звијезда“; е па – док спавам моје су очи будне и у мраку своје пећине видим ту сребрну звијезду. Ово говорим у контексту да нисам већ неко вријеме објављивао ништа, да сам се помало остранио и отуђио од свијета, а да ме је „Пелагићева“ награда ипак пронашла и обасјала својим свјетилом. Хвала, на томе, добрим људима који ову награду додјељују.

КОСОВСКИ РАПСОД / НА УРВИНАМА

Име, и жал за њиме
носиш.

Имаш да странствујеш,
штошта да чујеш,
да видиш свашта.
Туђ свијету,
са њим у преплету
да трајеш.

Чекаћеш расвит,
свега помало сит.
Мрак је у теби,
ко двадесет и десет
ноћи зимске;
самртни мир.

Име, и жал за њиме
носиш,
ко Истар, стар и уморан;

душа за утрине брине,
лута по урвинама
сама.

30.11.2006.год.
Челинац

АВГУСТ У МЕТОХИЈИ

Засни под јасикама сама,
душо већ посустала.

Август –
ваздух млачан и густ;
од позне сласти
мириси смоласти,
тмасти...

Засни,
јер јесен касни,
ето,

и лето издише лијено
ко звере рањено,
са смрћу својом
већ помирено.

Слушаћеш вјетар
и златну вугу
гдје тугу твоју
у ноте слаже,
у пјесан јасно што каже:

Нема ријечи
да твоје амбисе

надвисе,
нит молебана
да та се рана
у теби засуши макар.

8.6.2008.год.
Челинац

АНАХОРЕТ СА КОСМЕТА

I
Патећи,
танку ћеш линију
прећи...

И кад не говориш,
једнако изнутра гориш
пламеном непојамним.
Лисичја лога
ту, мјесто срца твога,
брлог
давно умрлог нечег
што се повампирује
и трује...

Још јасно не разабираш
шта чиниш
и у шта дираш,
а све што срце памти
у страшном пламену
пламти –

сад кад си
мишљу такао
у себи пакао притајени.

II
Ко лампа стона
и тужна мушица она
што је облијеће...

Тугу болујеш
и само јецаје чујеш.
Тај лепет крила –
рафали мали...

Упркос разбору,
нешто те у говору
одаје.

Обузет минулошћу,
са тихом строгошћу
збориш:

У кругу својем –
оном у којем појем –
догоријевам
у ватри о којој
пјевам;

у свом инферну личном.